

VERTINIMO ATASKAITA

LAISVŲJŲ EKONOMINIŲ ZONŲ VEIKLOS VERTINIMAS

2023 m. rugpjūčio 2 d.

Nr. VRE-4

Vertinimą atliko: Eglė Merkininkienė (departamento vadovė), Jolanta Indriulienė (grupės vadovė), Kristina Sinkevičiūtė-Kryževičienė, Neringa Mecutaitė, Vytenis Žukas, Nerijus Domskis.

Vertinimo ataskaita pateikta: Lietuvos Respublikos Seimo Audito komitetui, Ekonomikos ir inovacijų ministerijai.

TURINYS

TURINYS	3
PAGRINDINIAI FAKTAI	4
SANTRAUKA	5
ĮŽANGA	9
VERTINIMO REZULTATAI	11
1. LAISVŪJŲ EKONOMINIŲ ZONŲ VEIKLOS RODIKLIAI	11
1.1. Šalies mastu nėra nustatyta, kokią pridėtinę vertę turėtų atnešti zonų veikla... 11	
1.2. Laisvųjų ekonominių zonų veiklos rodiklių ir jų reikšmių peržiūra neįteisinta... 12	
1.3. Nenustatyti aukštųjų technologijų vystymo ir regionų infrastruktūros panaudojimo rodikliai	15
2. LAISVŪJŲ EKONOMINIŲ ZONŲ VEIKLOS KOORDINAVIMAS	18
2.1. Trūksta susistemintos ir patikimos informacijos apie zonų veiklą pagrįstiems sprendimams priimti	18
2.2. Bendradarbiavimas pritraukiant investicijas į zonas tobulintinas	20
2.3. Investicijos pritraukiamos visoje šalyje, o pagrindinis jų pritraukimo garantas – infrastruktūra	22
3. LAISVŪJŲ EKONOMINIŲ ZONŲ TERITORIJŲ VALDYMAS IR PLĖTRA	25
3.1. Dėl valstybinės žemės trūkumo ir neišvystytos infrastruktūros veikla vykdoma 27 proc. zonoms skirtos teritorijos	25
3.2. Ministerijai gali kilti sunkumų patenkinant investicijoms pritraukti reikalingų teritorijų poreikį	27
PRIEDAI	30
1 priedas. Santrumpos ir sąvokos	30
2 priedas. Vertinimo apimtis ir metodai	31
3 priedas. Zonų valdymo bendrovių nurodyti prioritetai, kuriais vadovaujasi pritraukiant investuotojus	34

PAGRINDINIAI FAKTAI

7

laisvosios ekonominės zonos veikia Lietuvoje.

1 433 ha

valstybinės žemės ploto numatyta įstatymuose zonų veiklai vykdyti.

85

įmonės iš 96, veikiančių zonų teritorijose, turėjo zonos įmonės statusą, 2021 m.

112,3 mln. Eur

ES ir valstybės biudžeto lėšų nuo zonų veiklos pradžios (1996 m.) panaudota jų infrastruktūros vystymui.

iki 72 kartų

zonų valdymo bendrovės viršijo joms nustatytus investicijų į infrastruktūrą veiklos rodiklius.

78 proc.

zonų teritorijose veikiančių įmonių nevykdė aukštųjų technologijų veiklos, nors tai vienas iš įstatymuose numatytų zonų steigimo tikslų, o rodiklis jam nenustatytas.

27 proc.

zonų valdymo bendrovėms perduotų teritorijų veikia įmonės, o likę 73 proc. pridėtinės vertės nekuria.

45-iuose proc.

zonoms numatytos ir nenaudojamos teritorijos veikla nėra galima.

95 proc.

savivaldybių mano, kad jų teritorijos investuotojams patrauklios dėl išvystytos infrastruktūros ar pagalbos ją vystant, 54 proc. – dėl taikomų kitų investicijų skatinimo priemonių.

SANTRAUKA

Vertinimo svarba

Investicijos – užimtumo, žinių ir konkurencingumo šaltinis, nuo kurio priklauso šalies ekonomikos augimas, spartesnė silpnesnių regionų plėtra, jų patrauklumo didėjimas. Tiesioginės vidaus ir užsienio investicijos sudaro sąlygas šalies gyventojams uždirbti ir gyventi geriau. Todėl siekiama, kad Lietuva atsirastų verslo investicijų žemėlapyje ir stiprintų pozicijas tarptautinėse rinkose¹.

„Dėti visas pastangas pritraukti pasaulio kompanijų investicijas į Lietuvą“ – viena pagrindinių mūsų šalies aukščiausiojo lygmens strateginių ekonomikos pokyčio kryptių². Vienas įrankių, padedančių valstybei pasiekti šį tikslą, – laisvosios ekonominės zonos³. Veikiančių laisvųjų ekonominių zonų, kaip ir pramonės parkų, pramoninių teritorijų vystymas, jų ribų plėtimas įtrauktas į strategiškai svarbių ekonomikos vystymo projektų sąrašą⁴, o Seimo patvirtintoje⁵ aštuonioliktosios Vyriausybės programoje kalbama ne tik apie šių zonų vystymo, bet ir apie naujų kūrimo poreikį.

Vertinimo tikslas ir apimtis

Vertinimo tikslas – įvertinti, ar valstybės strategija dėl laisvųjų ekonominių zonų sudaro prielaidas, kad jų veikla duotų optimalią pridėtinę vertę.

Pagrindinės vertinimo kryptys:

- ✓ laisvųjų ekonominių zonų veiklos rodikliai;
- ✓ investicijos į laisvasias ekonomines zonas;
- ✓ laisvųjų ekonominių zonų valdymo bendrovių veikla ir jos priežiūra.

Audituojamas subjektas – Ekonomikos ir inovacijų ministerija.

Vertinimo metu apklausėme visas savivaldybes ir laisvųjų ekonominių zonų valdymo bendroves. Naudojomės VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ atliktomis analizėmis, zonų veiklos stebėsenos ataskaitomis; bendravome su Lietuvos pramonininkų konfederacijos, Lietuvos savivaldybių asociacijos ir Lietuvos laisvųjų ekonominių zonų asociacijos nariais (2 priedas).

Vertinamas laikotarpis – 2020–2022 m. Siekdami įvertinti pokyčius, naudojome ir 2019 m. duomenis.

¹ [Investicijos | Ekonomikos ir inovacijų ministerija \(lv.lt\)](#), žiūrėta 2023-02-13.

² Prieiga per internetą: [XI-2015 Dėl Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ patvirtinimo \(lrs.lt\)](#), žiūrėta 2023-02-22.

³ Prieiga per internetą: [998 Dėl 2021–2030 metų Nacionalinio pažangos plano patvirtinimo \(lrs.lt\)](#), žiūrėta 2023-02-22.

⁴ Pagal Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano tekstinės dalies 2 priedo 3 p., patvirtintą Vyriausybės 2021-08-29 nutarimu Nr. 789, numatoma išplėsti Kauno, Klaipėdos, Akmenės LEZ ribas.

⁵ 2020-12-11 nutarimu Nr. XIV-72.

Pagrindiniai vertinimo rezultatai

Valstybės strategija dėl laisvųjų ekonominių zonų ir jų veiklos reglamentavimas nesudaro pakankamų prielaidų, kad jos duotų optimalią pridėtinę vertę, nes šalies mastu nenustatyti lūkesčiai zonų veiklai, jų veiklos rodikliai neambicingi, tobulintinas zonų, valstybinių ir savivaldybių institucijų bendradarbiavimas pritraukiant investicijas. Valstybinės žemės trūkumas ir neišvystyta infrastruktūra – pagrindinės zonų vystymo ir plėtros kliūtys.

Laisvųjų ekonominių zonų veiklos rodikliai

Strateginiuose planavimo dokumentuose numatytas laisvųjų ekonominių zonų vystymas ir dviejų naujų kūrimas, tačiau atskiros priemonės ir investicijų sumos šių zonų inžinierinės infrastruktūros vystymui nenumatytos, nenustatyti konkretūs siektini zonų veiklos rodikliai, taigi šalies mastu nėra nustatyta, kokią pridėtinę vertę turėtų atnešti zonų veikla ([1.1 poskyris, 11 psl.](#)).

Kiekvienos zonos valdymo bendrovės veiklos rodikliai nustatyti sutartyse, tačiau 5 (iš 7) nenumatytas zonos teritorijos užimtumo rodiklis (proc.). Kiti rodikliai nustatyti absoliučiais skaičiais (investicijos – tūkst. Eur, darbo vietos – vnt.), 5, 10 metų ar visam sutarties galiojimo laikotarpiui (49 m.) ir neįteisinta jų peržiūrėjimo galimybė, taigi dėl ekonominių, technologinių ir kt. pokyčių jie gali tapti neaktualūs, neambicingi. Sukurtų darbo vietų rodiklis orientuotas į jų įsteigimą, o ne faktiškai įdarbintų darbuotojų skaičių. Per 2021 m. zonų įmonėse sukurta 1 000 darbo vietų, nors faktiškai dirbančiųjų pokytis galėjo sudaryti apie trečdajį nuo sukurtų darbo vietų. 4 (iš 7) zonų valdymo bendrovių pasiekti investicijų ir sukurtų darbo vietų rodikliai dar nesibaigus jų pasiekimo laikotarpiui reikšmingai viršijo (nuo 1,5 iki 72 kartų) arba pasibaigus tarpiniam laikotarpiui buvo mažesni (11–72 proc.) nei siektinos jų reikšmės. Rodiklių nepasiekus, valdymo bendrovėms nebuvo taikytos sankcijos, nors ir numatytos sutartyse ([1.2 poskyris, 12 psl.](#)).

Įstatymuose numatyti regionų infrastruktūros panaudojimo ir aukštųjų technologijų vystymo zonose tikslai, kurių pasiekimas nematuojamas. Kauno ir Klaipėdos zonoms nenustatyti su regionų infrastruktūros (jūrų uosto, Kauno oro uosto, geležinkelių ir automagistralės) panaudojimu susiję veiklos rodikliai; nė vienai zonos valdymo bendrovei nenustatyti veiklos rodikliai, susiję su aukštųjų technologijų vystymu ar mokslo pažangos plėtra. Auditorių surinktais duomenimis, 78 proc. (71 iš 91) zonų teritorijoje 2023 m. veikiančių įmonių nevykdė aukštųjų technologijų veiklos ([1.3 poskyris, 15 psl.](#)).

Šalies mastu nustatyti veiklos rodikliai, nuosekliai peržiūrimi kiekvienos zonos veiklos rodikliai, apimantys ir aukštųjų technologijų vystymo bei regiono infrastruktūros panaudojimo tikslus, leistų laisvosioms ekonominėms zonoms veikti siekiant aktualių, ambicingų rodiklių, skatintų prisitraukti pažangesnių technologijų įmones ir taip generuoti optimalią pridėtinę vertę valstybei ([1.3 poskyris, 15 psl.](#)).

Laisvųjų ekonominių zonų veiklos koordinavimas

Ministerija ir VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ zonų veiklos koordinavimui ir stebėsenai naudoja valdymo bendrovių pateikiamus duomenis, nors jų patikimumu abejoja, priemonių dėl surinktų duomenų tikslinimo nesiima, o informaciją renka iš kitų šaltinių. Nėra

apibendrintų ir patikimų duomenų apie zonų vystytus infrastruktūros projektus (jų finansavimo šaltinius, vystomus objektus), planuojamą infrastruktūros vystymo pažangą. Valdymo bendrovių pateiktus pirminius duomenis dėl jų pasikartojimo ir netikslumo sudėtinga panaudoti patikimai analizei ([2.1 poskyris, 18 psl.](#)).

Sprendžiant zonoms svarbius klausimus, jų valdymo bendrovės bendradarbiauja su savivaldybėmis ir kitomis valstybinėmis institucijomis (ministerija ir VŠĮ „Investuok Lietuvoje“). Bendradarbiavimo su visomis jomis kokybė vertinama gerai, bet valdymo bendrovėms būtų naudinga gauti daugiau grįžtamojo ryšio kiek kartų kokiomis konkrečiomis zonomis domėjosi ir svarstė investuotojai ([2.2 poskyris, 19 psl.](#)).

Tiesioginės užsienio investicijos 2019–2021 m. laikotarpiu augo visoje Lietuvoje, nepriklausomai nuo to, ar apskrityje yra įsikūrusi zona, ar ne, pvz.: Telšių, Alytaus, Utenos apskrityse. Siekiant pritraukti investicijas šalies mastu nesiorientuojama tik į zonų teritorijų vystymą ir plėtrą: 16-oje iš 22 numatytų sklypų ar teritorijų planuojama pramoninių parkų ir kitų pramoninių teritorijų plėtra, kitose 6-iose kartu su minėtomis teritorijomis numatoma vystyti ir zonas. 95 proc. (56 iš 59) savivaldybių mano, kad jų teritorijos investuotojams yra patrauklios dėl išvystytos infrastruktūros ar pagalbos ją vystant, 54 proc. (32 iš 59) – dėl taikomų kitų investicijų skatinimo priemonių. Priemonių pritraukti investicijas imasi visos šalies savivaldybės: 56 proc. aktyviai ieško potencialių investuotojų, 54 proc. taiko mokesčių lengvatas, dauguma – 68 proc. – orientuojasi į rajono infrastruktūros kūrimą ir vystymą. 34 proc. savivaldybių didžiausią naudą savo teritorijai sieja su pramoninių parkų steigimu, tarp jų ir 3 (iš 7), kurių teritorijoje jau veikia laisvosios ekonominės zonos. Pramonininkų konfederacijos atstovų teigimu, investuotojams patrauklesnė išvystyta infrastruktūra, nei vien zonų teritorijose taikomos mokestinės lengvatos ([2.3 poskyris, 22 psl.](#)).

Numatyta steigti naujas ir vystyti esamas zonas. Nesant patikimų duomenų apie investicijas, nėra galimybės juos palyginti, analizuoti investicijų į infrastruktūrą pažangą, o atsižvelgiant į pokyčius priimti pagrįstus sprendimus dėl naujų investicijų pritraukimo ar kitus su zonų plėtra susijusius sprendimus. Neplėtojant glaudesnio bendradarbiavimo, zonų valdymo bendrovėms ir savivaldybėms negaunant grįžtamojo ryšio apie potencialių investuotojų sprendimus, prarandama galimybė didinti investuotojų pasitikėjimą, o turimas teritorijas vystyti taikliausiu būdu ([2.3 poskyris, 22 psl.](#)).

Laisvųjų ekonominių zonų teritorijų valdymas ir plėtra

Zonų valdymo bendrovės verslo planus rengė atsižvelgdamos į įstatymuose numatytas teritorijas, tačiau įgyvendinus įstatymų pakeitimus bendras zonų veiklai skirtas plotas sumažintas 30 proc. (nuo 2 008 ha). Trūkstant valstybinės žemės dviem zonoms neperduota 8,4 proc. (121,2 iš 1 433 ha) įstatymuose numatyto ploto. 2021 m. duomenimis, iš 1 433 ha įstatymais numatytos teritorijos zonos įmonėms subnuomoti tik 27 proc. (382 iš 1 433 ha), likę 73 proc. pridėtinės vertės negeneruoja, nes trūksta investuotojų poreikius atitinkančių sklypų: 29,8 proc. (313 ha) likusio nesubnuomoto ploto (1052 ha) sudaro neišvystytos teritorijos, kuriose veiklą galima bus pradėti ne greičiau nei po 3 metų, 45,2 proc. (476 ha) teritorijos veikla apskritai negalima (servitutai, apsaugos zonos ir kt.) ([3.1 poskyris, 25 psl.](#)).

Iki 2030 m. numatytas teritorijų, skirtų naujoms investicijoms pritraukti ir esamoms plėsti, vystymas gali būti nesklaidus, nes 18 iš 22 teritorijų yra suplanuotų nuo 10 iki 42 ha ploto, kuris gali būti nepakankamas didžiųjų investuotojų poreikiams; 42 proc. su plėtros planu

nėra susipažinusios; 19 proc. mano, kad plotai numatyti vystymui nepakankami; numatyta vystyti esamas ir identifikuoti naujas trūkstamas Kauno, Klaipėdos, Akmenės zonų teritorijas, tačiau būtent joms dėl valstybinės žemės trūkumo dar neatiduota visa įstatymuose numatyta teritorija. Kauno zonos teritoriją atstatant iki 1 054 ha, gali būti susidurta su tais pačiais iššūkiais, dėl kurių zonos teritorija jau buvo sumažinta, t. y. dėl sudėtingo ir ilgo privačios žemės perėmimo visuomenės poreikiams ir sprendimo atsisakyti valstybinio miško plotų ([3.2 poskyris, 27 psl.](#)).

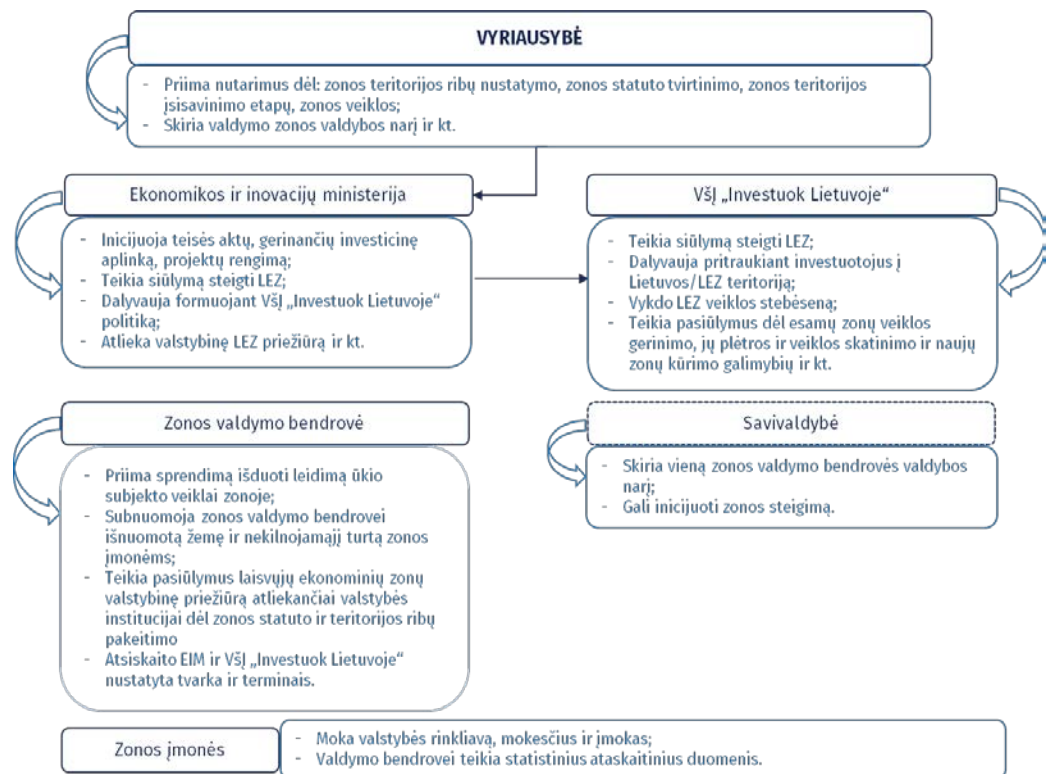
Valstybei neperdavus numatytų teritorijų ir esant nepakankamai išvystytai infrastruktūrai zonų teritorijose gali būti nepasiekti valdymo bendrovėms nustatyti rodikliai ir sukuriama mažesnė zonų pridėtinė vertė. Neturint pakankamai investuotojams patrauklių sklypų, zonos netenka ir plėtros galimybių. Nepakankamai iškomunikavus apie teritorijų investicijoms pritraukti plėtros planus ir planuojant plėtrą teritorijose, kuriose jau susiduriama su tinkamos valstybinės žemės trūkumu, numatyta jų plėtra gali nepavykti ir gali būti neužtikrintas šalies konkurencingumas pritraukiant investicijas ([3.2 poskyris, 27 psl.](#)).

ĮŽANGA

Laisvoji ekonominė zona (LEZ) – tai ūkinei-komercinei ir finansinei veiklai skirta teritorija, kurioje ūkio subjektams nustatytos specialios ekonominės ir teisinės funkcionavimo sąlygos⁶. Šios zonos steigiamos visame pasaulyje, o jomis siekiama didinti šalies konkurencingumą pritraukiant investicijas, sudaryti palankesnes sąlygas pažangioms technologijoms vystyti ir darbo vietoms kurti⁷. Be to, kad pagamintų galutinį produktą, LEZ įmonės daug žaliavų, paslaugų ir ilgalaikio turto perka iš vietos tiekėjų, kurie savo ruožtu prisideda prie regiono ir šalies ekonominio augimo⁸.

Pirmosios LEZ Lietuvoje pradėtos kurti 1996 m. (Kauno ir Klaipėdos rajonuose)⁹, 2023 m. šalyje veiklą vykdė 7 LEZ. Kiekvienos zonos veiklą reglamentuoja įstatymai¹⁰ ir Vyriausybės patvirtinti statutai. Zonų valstybinę priežiūrą atlieka ir veiklą koordinuoja Ekonomikos ir inovacijų ministerija, zonų veiklos ir jos įtakos šalies ūkio rodikliams stebėseną atlieka VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ (1 pav.).

1 pav. Laisvųjų ekonominių zonų valdymo organizavime dalyvaujančios įstaigos

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal teisės aktus

⁶ Laisvųjų ekonominių zonų pagrindų įstatymas, 2 str. 1 d.

⁷ VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ Laisvosios ekonominės zonos Lietuvoje, 4 psl. 2019 m. Prieiga per internetą: [LEZ-Lietuvoje.pdf \(investlithuania.com\)](https://investlithuania.com), žiūrėta 2023-06-12.

⁸ Ten pat, žiūrėta 2023-06-12.

⁹ Ten pat, žiūrėta 2023-06-12.

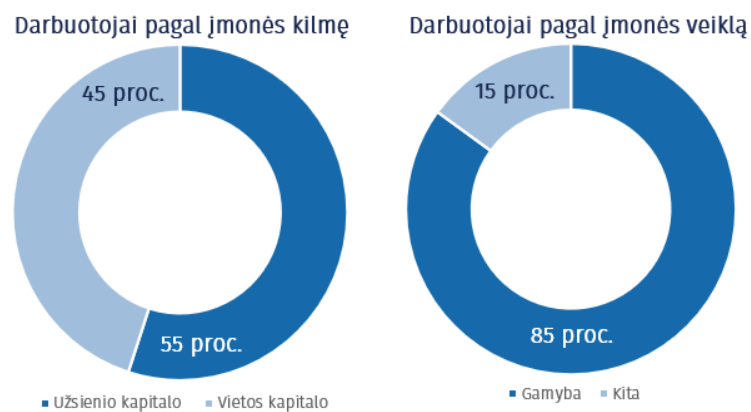
¹⁰ Laisvųjų ekonominių zonų pagrindų ir Kauno, Klaipėdos, Akmenės, Kėdainių, Marijampolės, Panevėžio bei Šiaulių laisvosios ekonominės zonos įstatymai.

LEZ veiklos rezultatai 2019–2021 m. laikotarpiu gerėjo, o įtaka šalies ekonomikai didėjo. VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ duomenimis¹¹, 2019–2021 m. laikotarpiu:

- ✓ nuo 206 mln. Eur (2019 m.) iki 415 mln. Eur (2021 m.), arba 2 proc. punktais nuo viso šalies apdirbamosios gamybos sektoriaus rezultato didėjo zonose sukuriama pridėtinė vertė;
- ✓ nuo 882 mln. Eur (2019 m.) iki 1 126 mln. Eur (2021 m.), arba 0,2 proc. punkto nuo viso lietuviškos kilmės eksporto vertės, didėjo zonų įmonių eksportas;
- ✓ nuo 6 614 (2019 m.) iki 7 212 (2021 m.) didėjo bendras dirbančiųjų zonos įmonėse skaičius, tai sudarė apie 1 proc. visų vidurio ir vakarų regione dirbančių asmenų.

Tiesioginės užsienio investicijos – neatskiriama atviros ir veiksmingos tarptautinės ekonominės sistemos dalis ir pagrindinis vystymosi katalizatorius¹². LEZ valdymo bendrovių duomenimis¹³, į LEZ teritoriją nuo jų veiklos pradžios iki 2022 m. pabaigos iš viso buvo pritraukta daugiau nei 2,6 mlrd. Eur investicijų. 2021 m. daugiau nei pusė LEZ įmonių darbuotojų dirbo užsienio kapitalo įmonėse (2019 m. 59 proc. darbuotojų, 2020 m. – 57 proc., 2021 m. – 55 proc.), daugiau nei 80 proc. jų dirbo įmonėse, kurių veiklos sritis – gamyba (2 pav.).

2 pav. Pagrindiniai laisvųjų ekonominių zonų įmonių rezultatai pagal kapitalo kilmę 2021 m.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ stebėsenos ataskaitų duomenis

VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ nurodo¹⁴, kad didelė išlaidų dalis vystant zonų teritorijas jau patirta, tačiau didžioji dalis teigiamo poveikio dar laukia ateityje. Iki 2017 m. gautų valdžios sektoriaus pajamų vertė pranoko patirtas viešąsias išlaidas, tačiau jų santykis dar labiau išsaugus vertinant visą analizės laikotarpį (iki 2043 m.¹⁵), kuriam pasibaigus visa grynoji teigiamo poveikio vertė 6,6 karto turėtų viršyti susijusių išlaidų vertę.

¹¹ Prieiga per internetą: [Ataskaitos | Ekonomikos ir inovacijų ministerija \(lrv.lt\)](https://www.invest.gov.lt/), žiūrėta 2023-06-12.

¹² Prieiga per internetą: https://read.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/foreign-direct-investment-for-development_9789264199286-en#page12.

¹³ LEZ valdymo bendrovių 2023-03-17 el. paštu pateikta informacija.

¹⁴ LEZ Lietuvoje 2019 m. Prieiga internete:

<https://eimin.lrv.lt/uploads/eimin/documents/files/Investicijos/IL/LEZ-Lietuvoje.pdf>, žiūrėta 2023-05-03.

¹⁵ Šį laikotarpį VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ pasirinko, nes įprastai LEZ teritorijos naudingas infrastruktūros gyvavimo laikotarpis apima 20-30 m., taigi analizei pasirinktas 25 m. laikotarpis, skaičiuojant nuo 2018 m. Prieiga internete: <https://eimin.lrv.lt/uploads/eimin/documents/files/Investicijos/IL/LEZ-Lietuvoje.pdf>, 23 psl., žiūrėta 2023-05-03.

VERTINIMO REZULTATAI

1. LAISVŪJŲ EKONOMINIŲ ZONŲ VEIKLOS RODIKLIAI

1.1. Šalies mastu nėra nustatyta, kokią pridėtinę vertę turėtų atnešti zonų veikla

1. XVIII Vyriausybės programoje¹⁶ numatytas LEZ vystymas ir naujų kūrimas: esamų finansinių paskatų pritaikymas ir naujų sukūrimas LEZ ir kitų pramoninių teritorijų vystymo ir kūrimo perspektyviausiuose Lietuvos ekonomikos centruose skatinimui; kuriamų priemonių profesinio mokymo programoms (formaliosioms ir neformaliosioms), ištekliams, įrangai atnaujinti, meistrams praktikams pritraukti derinimas prie LEZ poreikių. Tačiau su LEZ veikla nėra susietas nė vienas minėtų priemonių įgyvendinimo rodiklis ir nė vienu aspektu neparodo šių zonų veiklos.
2. EIM vienoje iš pažangos programų planuoja¹⁷ iki 2030 m. išvystyti 1 376 ha investicijoms tinkamų teritorijų. Valstybės biudžetui žemės išpirkimui skyrus 31 500 tūkst. Eur numatoma įsteigti 2 naujas LEZ. Kitos strateginiuose dokumentuose numatytos priemonės ir stebimi rodikliai nurodomi apibendrinti, todėl negalima identifikuoti nei konkrečių investicijų į LEZ teritorijų inžinerinės infrastruktūros vystymą, nei su LEZ veikla stebimų rodiklių:
 - ✓ Iš valstybės biudžeto visam įgyvendinimo laikotarpiui (iki 2030 m.) gavus reikiamą finansavimą (360 282 tūkst. Eur) numatytas esamų LEZ, pramonės parkų ir pramoninių teritorijų vystymas¹⁸. Tačiau nenurodoma konkrečiau, kokios teritorijos ir kokia apimti planuojamos vystyti. Ministerija nurodo¹⁹, kad pagal dabartinį reguliavimą, planavimo dokumentuose nurodyti konkrečias teritorijas nėra galimybės – infrastruktūra vystoma konkurso būdu. Planuojama peržiūrėti reguliavimą, atsižvelgiant į Finansų ministerijos rekomendacijas.
 - ✓ Suplanuota priemonė – pritraukti užsienio investicijas į sumanios specializacijos ir susijusias sritis ir skatinti užsienio investicijas į pramoninių parkų (išskyrus verslo kūrybinių inovacijų infrastruktūrą) ir LEZ infrastruktūrą ir su ja susijusias veiklas²⁰. Priemonės rodiklis susietas su bendru įgyvendintų projektų skaičiumi, todėl nėra galimybės įvertinti, kokia dalimi prie rodiklio įgyvendinimo siekiama prisidėti skatinant užsienio investicijas būtent į LEZ.

¹⁶ Patvirtintoje Seimo 2020-12-11 nutarimu Nr. XIV-72.

¹⁷ 2022–2030 m. ekonomikos transformacijos ir konkurencingumo plėtros programos pažangos priemonės Nr. 05-001-01-06-03 „Gerinti konkurencinę investicijų pritraukimo aplinką“, patvirtinta Ekonomikos ir inovacijų ministro 2023-04-14 įsakymu Nr. 4-199.

¹⁸ Ekonomikos transformacijos ir konkurencingumo plėtros programos pažangos priemonės Nr. 05-001-01-06-03 „Gerinti konkurencinę investicijų pritraukimo aplinką“, 1.2 veikla.

¹⁹ 2023-07-24 EIM el. paštu pateikta informacija.

²⁰ 2022–2024, 2023–2025 m. ministerijos strateginiai veiklos planai. Prieiga per internetą: [Strateginiai veiklos planai | Ekonomikos ir inovacijų ministerija \(lv.lt\)](#), žiūrėta 2023-02-22.

- ✓ EIM stebimi rodikliai²¹: verslo bendrosios investicijos į ilgalaikį materialųjį turtą (mln. Eur); pritrauktos TUI į plyno lauko projektus pažangiųjų ir vidutiniškai pažangių technologijų gamybos ir žinioms imlių paslaugų sektoriuose dalis nuo visų TUI į plyno lauko projektus (proc.); darbuotojų pažangių ir vidutiniškai pažangių technologijų gamybos ir žinioms imlių paslaugų sektoriuose dalis nuo visų užimtų gyventojų (proc.). Vertinant šių rodiklių reikšmes LEZ duomenys nėra išskiriami ir analizuojami. Kitų rodiklių, nurodančių kokio veiklos rezultato yra tikimasi iš šalyje veiklą vykdančių, LEZ planavimo dokumentuose nėra nustatyta.
3. Planavimo dokumentuose šalies ekonomikos pokyčiai yra orientuojami į paskatų verslui investuoti į žaliąsias technologijas, prekes ir paslaugas didinimą²², perėjimą prie mokslo žiniomis, pažangiosiomis technologijomis, inovacijomis grįsto darnaus ekonomikos vystymosi²³. LEZ teritorijoje leistinos vykdyti veiklos nustatytos kiekvienos jų statute. LEZ valdymo bendrovės siekia pritraukti visus galimus investuotojus, kurių veikla nėra draudžiama²⁴, tačiau turi nusistačiusios ir savo prioritetinius verslo sektorius, kurie kuriasi LEZ teritorijoje. Dalis prioritetų²⁵ susiję su inžinierine pramone (3 priedas), kurios vystymas Nacionaliniame pažangos plane nurodytas kaip darnios ekonomikos vystymo dalis. Tačiau zonų valdymo bendrovės nustatytus prioritetus taiko ne visada, o, pavyzdžiui, tik tuo atveju, jei sklypu būna suinteresuoti keli investuotojai.

1.2. Laisvųjų ekonominių zonų veiklos rodiklių ir jų reikšmių peržiūra neįteisinta

4. LEZ veiklos rodikliai nustatomi kiekvienai zonai atskirai, veikimo pagrindų sutartyje, kuri su zonų valdymo bendrovėmis pasirašoma visam jų veiklos laikotarpiui – 49 metams²⁶. Dėl rodiklių reikšmių susitariama derybų metu. Didžioji dalis (4 iš 5) rodiklių valdymo bendrovėms nustatomi absoliučiais skaičiais (investicijos – tūkst. Eur, darbo vietos – vnt.), 5, 10 metų ar visam sutarties galiojimo laikotarpiui (49 m.), kurie dėl kintančios ekonominės, geopolitinės situacijos, vis didesnio dėmesio kovai su klimato kaita, pažangių technologijų vystymui gali tapti nebeaktualūs ar neambicingi. Teisės aktai²⁷ nenumato nei kriterijų, kaip sutartyse LEZ valdymo bendrovėms turi būti nustatomos siektinų veiklos rodiklių reikšmės, nei galimybės juos peržiūrėti.

Terminų, nuo kada valdymo bendrovės nebeturės nustatytų siektinų veiklos rodiklių, pavyzdys

- ✓ Kėdainių, Marijampolės, Panevėžio LEZ valdymo bendrovėms nustatytas 10 m. rodiklių siekimo laikotarpis pasibaigs 2023 m. pabaigoje, Šiaulių LEZ nustatytų rodiklių sieks iki 2025 m. gegužės mėn., Akmenės – iki 2028 m. pabaigos;
 - ✓ Klaipėdos LEZ investicijų rodiklis nustatytas iki 2007 m., įstatinio kapitalo didinimo rodiklis – iki 1999 m. liepos mėn.;
-

²¹ Ekonomikos ir inovacijų ministerijos 2022 m. veiklos ataskaitos duomenys, apie EIM 2021–2023 m. strateginiame veiklos plane numatytus VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ veiklos rodiklius. Prieiga per internetą: [Veiklos ataskaitos | Ekonomikos ir inovacijų ministerija \(lv.lt\)](#), žiūrėta 2023-02-22.

²² Prieiga per internetą: [XI-2015 Dėl Valstybės pažangos strategijos "Lietuvos pažangos strategija "Lietuva 2030" patvirtinimo \(lrs.lt\)](#), žiūrėta 2023-02-22.

²³ Prieiga per internetą: [998 Dėl 2021–2030 metų Nacionalinio pažangos plano patvirtinimo \(lrs.lt\)](#), žiūrėta 2023-02-22.

²⁴ Laisvųjų ekonominių zonų pagrindų įstatymas 8 str.

²⁵ Pavyzdžiui: bioekonomika, plastiko gamyba įvairioms pramonės sritims, įrengimų ir detalių elektros automobiliams ir su jais susijusių prietaisų gamyba.

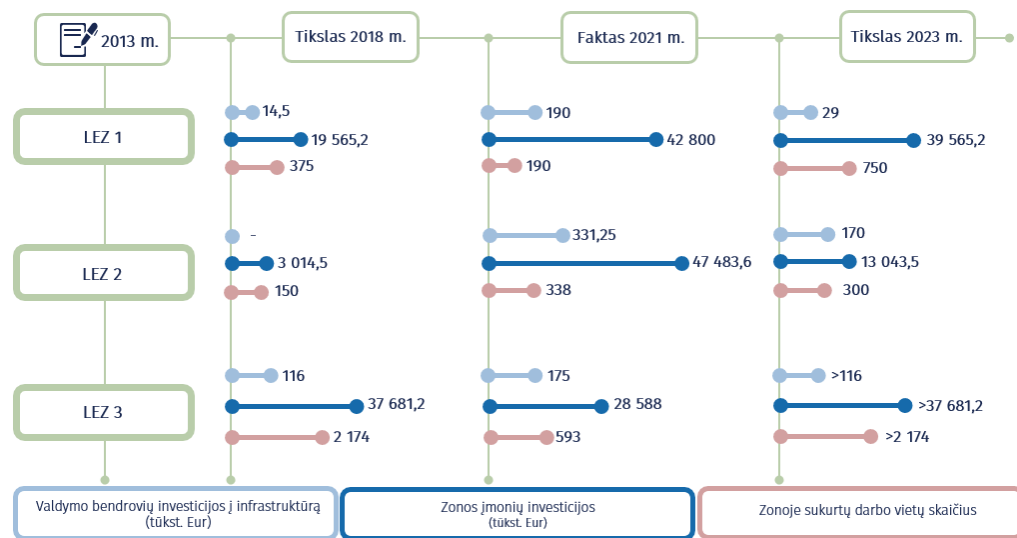
²⁶ Numatyta kiekviename LEZ įstatyme, 2 str.

²⁷ Laisvųjų ekonominių zonų pagrindų, atskirų LEZ įstatymus, LEZ veikimo pagrindų sutartis.

- ✓ Kauno LEZ investavimo rodiklių siekimas buvo susietas su visos valstybinės žemės įsisavinimu. 1996 metais sutartyje buvo numatyti rodikliai, kuriuos valdymo bendrovė turėjo pasiekti per tam tikrą laikotarpį nuo datos, kai įsigalios 1 053,99 ha sklypo nuomos sutartis. 2005 m. įsigaliojusiu įstatymo pakeitimu²⁸ zonos plotas sumažintas iki 534 ha, atlikti veikimo pagrindų sutarties pakeitimai, tačiau veiklos rodikliai neperžiūrėti, taigi sumažinus plotą nustatytų rodiklių LEZ apskritai neturės pasiekti.

5. Palyginę rodiklių, nustatytų absoliučiais skaičiais, sutartyse numatytas ir faktiškai pasiektas rodiklių reikšmes nustatėme, kad 4 (iš 7) zonų valdymo bendrovių pasiekti investicijų ir sukurtų darbo vietų rodikliai dar nesibaigus jų pasiekimo laikotarpiui reikšmingai viršijo (nuo 1,5 iki 72 kartų) arba pasibaigus tarpiniam laikotarpiui buvo mažesni (11–72 proc.) nei siektinos jų reikšmės, o vienos zonos rodiklių įgyvendinimo laikotarpis nepasibaigęs (3 pav.).

3 pav. Laisvosioms ekonominėms zonoms nustatytų rodiklių reikšmių ir jų įgyvendinimo pavyzdžiai

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal zonų veikimo pagrindų sutartis ir VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ stebėsenos rezultatus

6. Užimtumui didinti numatytas sukurtų darbo vietų rodiklis susietas tik su jų sukūrimu, bet neparodo faktiškai įdarbintų darbuotojų skaičiaus. Todėl net ir pasiekta rodiklio reikšmė neatneša didesnės pridėtinės vertės, nes negeneruoja daugiau sumokamų mokesčių, negerina užimtumo rodiklių. LEZ veiklos ataskaitų duomenimis, per 2021 m. zonų įmonėse sukurta 1 000 darbo vietų, tačiau faktiškai dirbančiųjų ir mokesčius mokančių skaičius labai nedidėjo ir preliminariais mūsų skaičiavimais galėjo sudaryti apie trečdalį nuo sukurtų darbo vietų²⁹. VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ nurodo, kad visų LEZ valdymo bendrovių, išskyrus Kauno, pateikiami sukurtų darbo vietų duomenys dera su atvirais *Sodros* duomenimis apie faktiškai įdarbintus asmenis. Be to, LEZ valdymo bendrovėms kyla daugiausia iššūkių siekiant šio rodiklio, nes pasiektą darbo vietų skaičių sudėtinga išlaikyti dėl tobulėjančių gamybos procesų ir dėl to mažėjančio darbo jėgos poreikio (pavyzdys).

²⁸ Kauno laisvosios ekonominės zonos įstatymas, 3 str. 1 d., Seimo 1996-10-22 nutarimu Nr. I-1591 (aktuali redakcija 2005-07-12 Nr. 109-2474).

²⁹ Valstybinės duomenų agentūros duomenimis, juridinių asmenų, gaunančių daugiau nei 75 proc. savo pajamų iš zonoje vykdomos veiklos, buvo 88, kuriuose 2021 m. faktiškai dirbančiųjų buvo 7 399 (2020 m. tokiuose juridiniuose asmenyse buvo 7 223 dirbančiųjų). Įvertinus visų LEZ teritorijose 2021 m. veikusių (96) įmonių pokytį, faktiškai dirbančiųjų padidėjimas būtų apie 330, o deklaruotų sukurtų darbų vietų – 1 000.

Veiksnių, tiesiogiai lemiančių mažesnį darbo jėgos poreikį, pavyzdys

Įmonės daug investuoja į išmaniąsias technologijas, pereina prie daugiau pridėtinės vertės kuriančios ekonomikos, todėl gamyklose dirba mažiau, bet didesnę vertę sukuriančių darbuotojų, pasistūmėjo ir robotizacija, atkeliauja dirbtinis intelektas. Visi šie objektyvūs kriterijai tiesiogiai daro įtaką darbo vietų skaičiui, todėl numatytas sukurti darbo vietų skaičius ir įpareigojimas jį išlaikyti visą bendrovės veiklos laikotarpį (dar 39 metus) yra netikslingas³⁰. LEZ yra ilgalaikiai projektai, todėl, įvertinant kintančias ekonomines, geopolitines, technologines ar kitas sąlygas, kurių neįmanoma numatyti, ir keičiantis situacijai būtų tikslinga peržiūrėti veikimo pagrindų sutartyse numatytus rodiklius³¹.

7. Nustatėme, kad 5 (iš 7) LEZ nenumatytas zonos teritorijos užimtumo rodiklis (proc.)³². Šio rodiklio siekia Marijampolės ir Panevėžio LEZ. Zonos valdymo bendrovių veikimo pagrindų sutartyse sulygta, kad Marijampolės LEZ teritorijos užimtumas po 5 m. (2021 m. vasario mėn.) sieks ne mažiau kaip 40 proc., po 10 m. (2026 m. vasario) – 55 proc.; Panevėžio zonoje po 5 m. (2019 m. kovo mėn.) turi būti užimta ne mažiau kaip 80 proc. teritorijos. VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ 2021 m. duomenimis³³, Marijampolės LEZ teritorijos užimtumas buvo 83 proc. (65 iš 78 ha), Panevėžio – 98 proc. (46³⁴ iš 47 ha).
8. LEZ valdymo bendrovėms inicijavus darbo vietų skaičiaus rodiklių peržiūrėjimą³⁵, dėl galimybės keisti esmines sutarčių su LEZ valdymo bendrovėmis sąlygas ministerija kreipėsi³⁶ į Konkurencijos tarybą ir Teisingumo ministeriją. Minėtos institucijos konstatavo³⁷, kad sąlygos, nustatytos operatorius atrenkant viešojo konkurso būdu, pasibaigus konkursui negali būti keičiamos ar kitaip modifikuojamos, nebent tokia galimybė ir jos įgyvendinimo pagrindai būtų aiškiai numatyti šiuos santykius reglamentuojančiuose teisės aktuose, pvz., kaip tai numatyta Viešųjų pirkimų įstatymo 89 straipsnyje.
9. Sutartyse numatytų rodiklių peržiūrėjimo galimybės nėra. LEZ veikimo pagrindų sutartyse nustatytos veiklos rodiklių reikšmės nebuvo keistos nė vienai valdymo bendrovei. Nė vienai iš LEZ valdymo bendrovių nepasiekus nustatytų rodiklių³⁸ bauda taip pat nebuvo taikyta, nors veikimo pagrindų sutartyse už sutartinių įsipareigojimų nevykdymą tokios sankcijos yra numatytos.

Ekonomikos ir inovacijų ministerijos paaiškinimas, kodėl valdymo bendrovėms nepasiekus numatytų rodiklių baudos nebuvo taikytos

Su LEZ valdymo bendrovių atstovais diskutuota ir aiškintasi priežastys, dėl kurių rodikliai nepasiekti. Ekspertiniu ir politiniu lygmeniu išanalizavus priežastis, nuspręsta baudų netaikyti. Kaip pavyzdys buvo pateiktas Panevėžio LEZ rodiklis – per 5 m. sukurti 2 174 darbo vietas. Panevėžio LEZ jau yra visiškai užimtas, plėtros galimybių nėra, iš numatytų 48 ha ploto 12 ha yra

³⁰ 2023-03-01 susitikimo su LEZ asociacijos atstovais protokolais, el. paštu pateikta LEZ valdymo bendrovių informacija.

³¹ 2023-03-01 susitikimo su LEZ asociacijos atstovais protokolais, el. paštu pateikta LEZ valdymo bendrovių informacija.

³² Zonos įmonėms subnuojamas žemės sklypų plotas.

³³ VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ 2021 m. laisvųjų ekonominių zonų stebėsenos ataskaita, 2022 m., 38 ir 40 psl.

³⁴ Remiantis 2021 m. laisvųjų ekonominių zonų stebėsenos ataskaitos ir pokalbių su EIM atstovais duomenimis, Panevėžio LEZ subnuomota 25 ha teritorijos, infrastruktūros objektams skirta 10 ha, visiškai išvystyta 11 ha, iš kurių 8,95 ha rezervuota įmonėms.

³⁵ Kėdainių LEZ valdymo bendrovės 2021-03-16 raštas Nr. 03/16-21 ir Panevėžio LEZ valdymo bendrovės 2021-01-21 raštas Nr. 01.

³⁶ EIM 2020-12-23 raštas Nr. 3-5168 Konkurencijos tarybai.

³⁷ Teisingumo ministerijos 2021-01-05 raštas Nr. 3-4, Konkurencijos tarybos raštas (be registracijos Nr.), pateiktas EIM 2023-04-27 el. paštu.

³⁸ Kėdainių LEZ nuo 2013-12-19 per 5 m. turėjo sukurti 375 darbo vietas, iki 2021 m. pab. sukurta 191. Panevėžio LEZ nuo 2013-12-02 per 5 m. turėjo sukurti 2 174 darbo vietas, iki 2021 m. pab. sukurtos 593, per tą patį laikotarpį zonos įmonių investicijos turėjo siekti 37 681,2 tūkst. Eur, iki 2021 m. pab. investuota 28 588 tūkst. Eur.

infrastruktūrinių sklypų. Ministerija pripažįsta, kad sudarant sutartį prieš 10 m. (2013-12-02) buvo nustatytas nelogiškas rodiklis ir net teoriškai nebūtų galima sukurti tiek darbo vietų.³⁹

10. Ministerija nurodo⁴⁰, kad ji yra saistoma vykdyti konkurso ir su LEZ valdymo bendrove sudarytos LEZ veikimo pagrindų sutarties sąlygų, kurios pasibaigus konkursui negali būti keičiamos ar kitaip modifikuojamos, nebent tokia galimybė ir jos įgyvendinimo pagrindai būtų aiškiai numatyti šiuos santykius reglamentuojančiuose teisės aktuose. Ministerija parengė⁴¹ ir 2022-01-14 pateikė derinti suinteresuotoms institucijoms ir visuomenei LEZ pagrindų įstatymo pakeitimo projektą⁴², kurio vienas tikslų – nustatyti LEZ veikimo pagrindų sutarčių keitimo ir (arba) nutraukimo atvejus įstatymo lygmeniu, nes kyla nesklaidumų dėl jose numatytų sąlygų peržiūrėjimo. Įstatymas gražintas ministerijai tobulinimui. Auditorių vertinimu, peržiūrint LEZ veikimo pagrindų sutarčių keitimo reglamentavimą būtina numatyti rodiklių ir jų reikšmių peržiūrėjimo /keitimo galimybes, kad jie būtų aktualūs, ambicingi.

1.3. Nenustatyti aukštųjų technologijų vystymo ir regionų infrastruktūros panaudojimo rodikliai

11. Peržiūrėjus visų 7 LEZ⁴³ konkursų sąlygas ir kriterijus geriausiam zonos verslo planui bei zonos statutui parengti ir steigėjų grupei parinkti, matyti, kad verslo planai vertinti atsižvelgiant į sukuriama naudą rajonui ir valstybei, planuojamas darbo vietas ir jų pagrįstumą, investicijų dydį ir jų realumą, ūkinės komercinės ir finansinės veiklos pagrindimo realumą. Kauno ir Klaipėdos LEZ konkursų sąlygose numatyti papildomi kriterijai: zonų verslo planų sudarymo patirtis kuriant LEZ pasaulyje, funkcinį ryšį su kitomis kuriamomis Lietuvoje LEZ pagrįstumas, zonos įtakos, jūrų uosto apkrovos didinimui, skatinančios miesto ir regiono ekonominę plėtrą, pagrindimas ir priemonių, skatinančių vietinį verslą dalyvauti zonoje, planas ir jo pagrįstumas.
12. Nustatėme, kad LEZ valdymo bendrovių atrankos kriterijai ir nustatyti veiklos rodikliai neatliepė visų įstatymuose zonoms pavestų tikslų:
 - ✓ LEZ įstatymuose nustatytas tikslas dėl mokslinės pažangos, aukštųjų technologijų vystymo, tačiau siekiant nustatyti geriausius pasiūlymus LEZ steigėjų atrankai, kriterijai dėl mokslo pažangos ir aukštųjų technologijų nebuvo taikomi;
 - ✓ Kauno LEZ įstatyme numatyta, kad zona turėtų efektyviai panaudoti gretimą Kauno oro uostą, šalia esančius geležinkelius ir automagistrales, Lietuvos geopolitinę padėtį, regiono potencialą ir Kauno miesto infrastruktūrą, sudaryti palankesnes sąlygas užsienio investavimui, naujoms technologijoms bei naujoms darbo vietoms kurti. Tačiau atrenkant zonos steigėją nebuvo vertinama, kaip bus išnaudojamas Kauno oro uostas, geležinkeliai ir automagistralės, sutartyje nenumatyta jokių rodiklių, susijusių su oro uosto ir geležinkelio infrastruktūra.
 - ✓ Atrenkant Klaipėdos LEZ steigėją, vienas iš nustatytų vertinimo kriterijų – zonos įtaka jūrų uosto apkrovos didinimui, tačiau sutartyje nenumatyta tokių rodiklių.

³⁹ 2023-04-21 pokalbis su EIM Ekonomikos plėtros departamento Investicijų politikos skyriaus vedėja.

⁴⁰ EIM 2023-07-27 raštas Nr. 3-2779.

⁴¹ 2023-06-22 pokalbis su EIM Ekonomikos plėtros grupės vyriausiąja specialiste.

⁴² Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/23a40760751811ecb2fe9975f8a9e52e?jfwid=-967db74wb>.

⁴³Ten pat.

13. Šalyje veiklą vykdančios LEZ įsteigtos siekiant didinti konkrečių rajonų pramoninį patrauklumą, sudaryti palankesnes sąlygas investicijoms pritraukti, aukštųjų technologijų vystymuisi, mokslo pažangai ir naujų darbo vietų kūrimui⁴⁴. LEZ valdymo bendrovėms nėra nustatyto nė vieno veiklos rodiklio, susijusio su aukštųjų technologijų vystymu ar mokslo pažangos plėtra.
14. Teisės aktai neapibrėžia, kokia veikla turėtų būti priskirta aukštosioms technologijoms. Pagal EIM pateiktą⁴⁵ aukštųjų technologijų sektorių apibrėžimą⁴⁶ jos turi apimti pažangių ir vidutiniškai pažangių technologijų gamybos⁴⁷ bei žinioms imlių paslaugų sektorius⁴⁸. Auditorių atliktos apklausos duomenimis, LEZ valdymo bendrovės aukštosioms technologijoms priskiria ne tik Ekonominės veiklos rūšių klasifikatoriuje nurodomą veiklą, bet ir technologinę pažangą (automatizavimą, robotizavimą), mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (MTEP) siekiant mokslo pažangos taikymą, skatinant sumanios specializacijos plėtrą. LEZ valdymo bendrovėms aukštųjų technologijų sąvoka taip pat nėra vienodai suprantama (pavyzdžiai).

Laisvųjų ekonominių zonų valdymo bendrovių pateikti aukštųjų technologijų sąvokų pavyzdžiai:

- ✓ Šiaulių ir Kėdainių LEZ mano, kad „aukštųjų technologijų sąvoka daugmaž aiški“.
- ✓ Marijampolės LEZ ši sąvoka susieta su ekonominės veiklos rūšimis bei MTEP, sumania specializacija.
- ✓ Klaipėdos LEZ nurodė, kad terminas ir realybė, kaip šį sąvoka taikoma, nėra aiški. Mokslinė veikla skiriasi nuo technologijų plėtros, nuo produktų komercializacijos.
- ✓ Akmenės LEZ konkretaus aukštųjų technologijų apibrėžimo neturi, tačiau orientuojasi į įmones, galinčias vykdyti taikomuosius pramoninius mokslinius tyrimus.
- ✓ Panevėžio LEZ nurodė, kad dažnai tokias veiklas riboja specialistų trūkumas regione, bet kai kurios įmonės vysto procesų ir gamybos automatizavimą, robotizavimą diegiant inovacijas veikloje.

15. Duomenų, kokia apimtimi yra vystomos aukštosios technologijos LEZ teritorijose, nėra, nes ministerija tokios informacijos nekaupia⁴⁹. Vadovaujamosi Valstybės duomenų agentūros renkama duomenimis, iš kurių matyti, kad 2021 m. 34,5 proc. visų LEZ teritorijoje veiklą vykdžiusių ir bent 75 proc. pajamų iš veiklos LEZ teritorijoje generavusių įmonių darbuotojų dirbo pažangių ir vidutiniškai pažangių technologijų gamybos ir žinioms imlių paslaugų sektorių įmonėse (šalies atitinkamas rodiklis 2021 m. siekė 14,8 proc.). VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ nurodo⁵⁰, kad 2021 m. 8 proc. už Vilniaus miesto ribų registruotų apdirbamosios gamybos įmonių veikla buvo priskirtina aukštosioms technologijoms. LEZ valdymo bendrovių vertinimu⁵¹, jų teritorijoje šią veiklą vykdo apie pusė įmonių⁵². Atlikę analizę nustatėme, kad pagal aukštųjų technologijų klasifikaciją joms

⁴⁴ Kauno LEZ: <https://www.infolex.lt/ta/67048>; Klaipėdos LEZ: <https://www.infolex.lt/ta/83283>; Akmenės LEZ: <https://www.infolex.lt/ta/158811>; Kėdainių LEZ: <https://www.infolex.lt/ta/158815>; Marijampolės LEZ: <https://www.infolex.lt/ta/158812>; Panevėžio LEZ: <https://www.infolex.lt/ta/158813>; Šiaulių LEZ: <https://www.infolex.lt/ta/158814>, žiūrėta 2023-02-22.

⁴⁵ EIM gautas el. laiškas 2023-03-10 ir 2023-04-11.

⁴⁶ Prieiga per internetą, EUROSTAT aukštųjų technologijų gamybos pramonės klasifikacija. [Žodynėlis:Aukštųjų technologijų gamybos pramonės šakų klasifikacija - Statistics Explained \(europa.eu\)](https://www.infolex.lt/ta/158815), žiūrėta 2023-04-12.

⁴⁷ Konkrečių Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorius. Prieiga per internetą: [Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorius \(EVRK 2 red.\) - Oficialiosios statistikos portalas](https://www.infolex.lt/ta/158813), žiūrėta 2023-01-10.

⁴⁸ Konkrečių Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorius. Prieiga per internetą: [Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorius \(EVRK 2 red.\) - Oficialiosios statistikos portalas](https://www.infolex.lt/ta/158813), žiūrėta 2023-01-10.

⁴⁹ EIM gautas el. laiškas 2023-03-10.

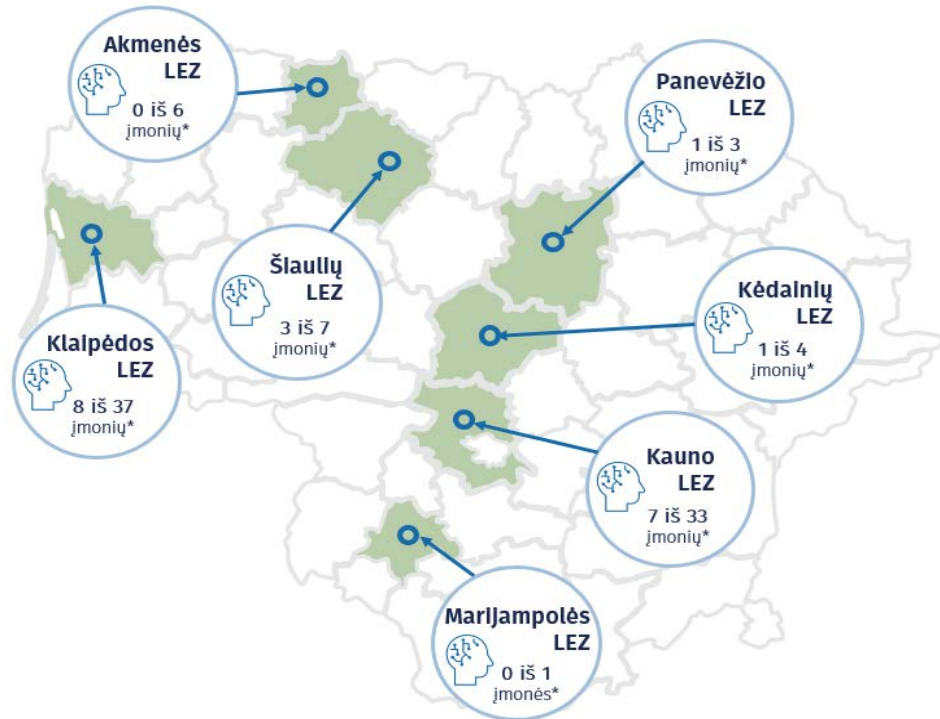
⁵⁰ VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ gautas el. laiškas 2023-07-24.

⁵¹ Vertinimo metu atliktos apklausos duomenimis.

⁵² Pvz.: Klaipėdos LEZ 40 proc. įmonių, Panevėžio LEZ – 2 iš 4, Marijampolės LEZ – 1 iš 1.

galima priskirti 22 proc. (20 iš 91⁵³) LEZ teritorijoje veikiančių įmonių vykdomą ekonominę veiklą, 78 proc. (71 iš 91) įmonių aukštosioms technologijoms priskiriamos veiklos nevykdė. Daugiausia aukštųjų technologijų įmonių veikė Klaipėdos LEZ (4 pav.).

4 pav. Įmonių, kurių veikla priskiriama aukštosioms technologijoms, skaičius zonose

*Zonų teritorijoje vykdančių veiklą įmonių skaičius

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal EIM pateiktą informaciją ir viešai skelbiamus zonų veikiančių įmonių duomenis

16. Vien tik aukštųjų technologijų pritraukti nesiekama ir tais atvejais, kai investicijų pritraukime dalyvauja VŠĮ „Investuok Lietuvoje“. Ministerijos duomenimis⁵⁴, 2020–2022 m. VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ bendradarbiaujant su LEZ valdymo bendrovėmis, plėtros projektus vykdyti Lietuvoje pradėjo 10 įmonių⁵⁵. Įvertinę, ar šių įmonių veiklos rūšis priskirtina aukštųjų technologijų klasifikacijai, nustatėme, kad iš 10 pritrauktų įmonių: 6 vykdo arba vykdys veiklą, priskiriamą vidutinėms aukštoms, 3 žemoms ir 1 vidutinėms žemoms technologijoms.
17. Planuojant LEZ vystymą ir plėtrą, bet šalies mastu nenustačius, kokią pridėtinę vertę turėtų jos atnešti valstybei, kiekvienai zonos valdymo bendrovei veiklos rodiklius ir jų reikšmes nustatant ir neturint jų peržiūrėjimo galimybių, neskiriant dėmesio visiems zonoms suformuluotiems tikslams, tarp jų ir aukštųjų technologijų vystymui bei regionų infrastruktūros panaudojimui, neužtikrinama, kad LEZ vykdoma veikla kurtų optimalią galimą pridėtinę vertę šalies ūkiui. Zonų valdymo bendrovės savo veiklą gali organizuoti vadovaudamosi nebeaktualiais, neambicingais, nemotyvuojančiais prisitraukti pažangesnių technologijų įmones ir taip mažinančiais plėtros galimybes veiklos rodikliais.

⁵³ Vertinimo atlikimo metu LEZ teritorijose buvo registruotos 97 įmonės, 6 iš jų veiklos nevykdė.

⁵⁴ EIM el. laišku gautas atsakymas, 2023-04-11.

⁵⁵ UAB Hollister Lietuva, UAB Continental Automotive Lithuania, UAB Dovista, UAB Ekornes Lithuania, UAB BAR Baltic Production, UAB Pon Bike Lithuania, UAB Esco Medical Technologies, UAB Press Galss, UAB Maler.

2. LAISVŪJŲ EKONOMINIŲ ZONŲ VEIKLOS KOORDINAVIMAS

2.1. Trūksta susistemintos ir patikimos informacijos apie zonų veiklą pagrįstiems sprendimams priimti

18. EIM, atsižvelgdama į LEZ veiklos rezultatus ir VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ siūlymus, pagal kompetenciją priima sprendimus dėl LEZ plėtros ir veiklos skatinimo, teikia siūlymus Vyriausybei dėl zonų veiklos gerinimo ir naujų kūrimo, sprendžia bendrus zonų steigimo, valdymo ir veiklos klausimus⁵⁶. VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ vykdo LEZ veiklos stebėseną⁵⁷. LEZ veikla stebima ir koordinuojama vadovaujantis:
 - ✓ LEZ valdymo bendrovių EIM teikiamomis metinėmis veiklos ataskaitomis ar pranešimais apie plėtojamas veiklos rūšis, darbo vietas, įregistruotų ir ūkinę komercinę veiklą vykdančių įmonių skaičių ir veiklos rezultatus, investicijų į LEZ dydį, teritorijos užimtumą ir kt.⁵⁸;
 - ✓ VŠĮ „Investuok Lietuvoje“⁵⁹ kasmetinėmis LEZ veiklos stebėsenos ataskaitomis apie jos teritoriją (išsinuomotus, subnuomotus, rezervuotus, laisvus žemės plotus ir pan.), planuojamas steigti įmones, išlaidas zonai vystyti, įtaką šalies ūkiui ir kt.
19. Stebėsenos tikslams⁶⁰ pasiekti svarbu, kad būtų renkama ir analizuojama patikima informacija. Ministerijos vertinimu⁶¹, už įmonės duomenų teisingumą atsakingas jos vadovas (ar kitas įgaliotas asmuo). Teisės aktai nei EIM, gavus metines LEZ veiklos ataskaitas, nei VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ prieš rengiant stebėsenos ataskaitas nenumato pareigos įsitikinti LEZ valdymo bendrovių teikiamų duomenų teisingumu. Nors bendrovių duomenų patikimumu abejojama, ministerija ir VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ priemonių dėl jų tikslinimo nesiima, o informaciją renka iš kitų šaltinių (pavyzdys).

Duomenų apie laisvųjų ekonominių zonų veiklą rinkimo iš kitų šaltinių pavyzdys

VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ nurodė⁶² jog ne visos LEZ įmonės supranta, kokią informaciją reikia pateikti LEZ valdymo bendrovėms, todėl pasiūlė EIM informaciją apie suteiktas lengvatas rinkti ne iš valdymo bendrovių ataskaitų, o iš kitų prieinamų oficialių šaltinių.

EIM nurodė⁶³, jog siekdama surinkti patikimesnius duomenis dėl valstybės pagalbos suteikimo, užtikrinti tinkamą valstybės pagalbos sumavimą ir nepažeisti didžiausio leidžiamo intensyvumo,

⁵⁶ Laisvųjų ekonominių zonų pagrindų įstatymas, 1995-06-28, 14 str. 1 d.

⁵⁷ EIM 2018-06-01 įsakymu Nr.4-338 VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ įgaliota atlikti LEZ veiklos stebėsenos funkciją.

⁵⁸ 2023-02-28 EIM el. paštu pateikta informacija.

⁵⁹ EIM 2018-06-01 įsakymo Nr. 4-338 3 d. įgaliojo VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ atlikti EIM įgaliotos viešosios įstaigos, kurios savininko teises ir pareigas įgyvendina valstybė, funkcijas – atlikti LEZ stebėseną.

⁶⁰ Kaupti duomenis apie zonos įmones ir kitus ūkio subjektus, lemiančius zonų veiklos raidą, šalies ūkio rodiklius, zonų valdymo bendrovių veiklą ir veiklos rezultatus; analizuoti, zonų verslo planų įgyvendinimą, valdymo bendrovių rodiklių vykdymo reikalavimų laikymąsi; analizuoti ir apibendrinti duomenis, apie zonos įmones ir zonoje veikiančius ūkio subjektus ir zonų valdymo bendrovių veiklą ir veiklos rezultatus bei pagal Regioninės valstybės pagalbos teikimo laisvosiose ekonominėse zonose schemą, gautą valstybės pagalbą.

⁶¹ 2023-07-24 EIM el. paštu pateikta informacija.

⁶² 2021 m. LEZ stebėsenos ataskaita.

⁶³ 2023-04-27 EIM el. paštu pateikta informacija.

ministerija papildomai kreipiasi į mokesčių administratorių prašydama pateikti duomenis apie valstybės pagalbos, suteiktos LEZ įmonėms, sumas.

VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ nurodo, kad sukurtų darbo vietų skaičius lyginamas su atvirais Sodros duomenimis, informacija apie įmonių investicijas zonose – su jų finansinių ataskaitų, pateikiamų Juridinių asmenų registre, duomenimis.

20. EIM ir VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ disponuoja informacija apie konkrečių LEZ infrastruktūros vystymo projektų finansavimą iš ministerijos administruojamų valstybės biudžeto priemonių. Tačiau LEZ infrastruktūros vystymo projektai finansuojami ir iš kitų šaltinių (ES fondų, savivaldybių ir LEZ valdymo bendrovių), sudarančių reikšmingą dalį (66 proc. 2020–2021 m. laikotarpiu)⁶⁴, apie kuriuos valdymo bendrovių pateiktų duomenų ministerija ir VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ neapibendrina⁶⁵. EIM teigia⁶⁶, jog LEZ valdymo bendrovių pateikiama informacija apie investicijas, atliktas vystant infrastruktūrą LEZ teritorijose, yra svarbi jų išvystymo lygiui nustatyti ir pagrįsti, teritorijų vystymui reikalingų investicijų planavimui, padeda suformuoti preliminarius infrastruktūros vystymo LEZ poreikius. Nustatėme, kad zonų valdymo bendrovių pateiktus pirminius duomenis⁶⁷, naudojamus stebėsenos ataskaitoms rengti, sudėtinga panaudoti patikimai analizei atlikti, nes yra duomenų pasikartojimo ir netikslumo atvejų, todėl jie neatspindi per metus įvykusios infrastruktūros vystymo pažangos (pavyzdžiai).

Auditorių nustatyti duomenų apie planuojamas ir panaudotas išlaidas LEZ infrastruktūros vystymui netikslumų ir ministerijos pateiktų paaiškinimų pavyzdžiai

Marijampolės LEZ valdymo bendrovė 2021 m. VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ teiktame priede apie infrastruktūros objektus nurodė, jog ateinančiais kalendoriniais metais planuojama 237 492 tūkst. Eur (savivaldybės biudžeto lėšos), tačiau 2022 m. teikiamoje informacijoje (priede) ta pati suma neperkelta į einamųjų metų planuotas lėšas. Ji pateikta toje pačioje „ateinančių kalendorinių metų“ dalyje, t. y. pateikti duomenys neatspindi per metus įvykusios ar neįvykusios infrastruktūros vystymo pažangos. EIM paaiškinimu, pasikartojantys duomenys buvo teikti dėl to, jog LEZ teritorijoje nebuvo vystomi nauji infrastruktūros projektai.

Kauno m. savivaldybė ir Kauno LEZ valdymo bendrovė VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ 2020–2021 m. laikotarpiu teikė skirtingus duomenis apie vystytus infrastruktūros objektus, dėl šios priežasties pildomame priede ne visas pateikiamas infrastruktūros vystymui skirtas finansavimas sutampa. Kauno LEZ nurodė, kad infrastruktūros įrengimui einamaisiais metais iš ES struktūrinių fondų lėšų numatyta skirti 2 498,8 tūkst. Eur, o savivaldybės duomenimis – 913,1 tūkst. Eur.

Akmenės LEZ valdymo bendrovė pateikusi duomenis nurodė, jog tam tikri infrastruktūros projektai vystyti Akmenės pramoniniame parke. Ministerijos paaiškinimu, Akmenės LEZ teikdama duomenis klaidingai įvardijo teritoriją, kurioje vystyta infrastruktūra – pramonės parku įvardinta teritorija iš tikrųjų yra šiaurinė Akmenės LEZ teritorijos dalis.

21. Nesant patikimų ar teisingų duomenų apie visas investicijas į LEZ vystymą, jų šaltinį, objektus, kurie buvo finansuojami, nėra galimybės šiuos duomenis palyginti, analizuoti investicijų į infrastruktūrą pažangą, o atsižvelgiant į pokyčius priimti sprendimus dėl naujų investicijų pritraukimo ar kitus su LEZ plėtra susijusius sprendimus.

⁶⁴ Pagal LEZ valdymo bendrovių pateiktus duomenis iš viso 2020 – 2021 m. laikotarpiu infrastruktūrai vystyti panaudota 70,7 mln. Eur, iš jų: 30,8 mln. Eur ES fondų, 24,3 mln. Eur valstybės biudžeto, 10,2 mln. Eur valdymo bendrovių ir 5,3 mln. Eur savivaldybių.

⁶⁵ EIM 2023-04-11 ir 2023-05-03 el. paštu pateikta informacija.

⁶⁶ EIM 2023-05-03 el. paštu pateikta informacija.

⁶⁷ Duomenys teikiami VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ pagal LR veikiančių LEZ verslo planų įgyvendinimo, LEZ veikiančių įmonių ir LEZ valdymo bendrovių veiklos rezultatų stebėsenos atlikimo tvarkos aprašo 5 p. reikalavimą.

2.2. Bendradarbiavimas pritraukiant investicijas į zonas tobulintinas

22. Siekiant sklandaus investicijų pritraukimo į LEZ teritorijas ir didinant investuotojų pasitikėjimą svarbus glaudus LEZ valdymo bendrovių, savivaldybių ir ministerijos bendradarbiavimas. Iš vertinimo metu atliktų apklausų rezultatų matyti, kad dažniausiai bendradarbiaujama LEZ zonų veiklai svarbios infrastruktūros vystymo ir investicijų pritraukimo klausimais.
23. Teisės aktai nustato, kad savivaldybės į LEZ valdymo bendrovės valdybą skiria valdybos narį⁶⁸; gali inicijuoti LEZ steigimą⁶⁹; regiono plėtros tarybai projektą pripažinus regioninės svarbos projektu skatinant investicijas į gamybą, pramonę ar paslaugas savo teritorijoje gali sudaryti investicijų sutartis⁷⁰; gali sutvarkyti infrastruktūrą iki investicinio žemės sklypo, atitinkančio nustatytą Vyriausybės tvarką⁷¹; gali teikti paraiškas valstybės investicijų programose numatomam finansavimui savivaldybių investicijų projektų įgyvendinimui ES lėšomis; gali teikti paraiškas naujų LEZ įsteigimo ir esamų išvystymo finansavimui gauti⁷²; teikia tokias pat paslaugas, kaip ir kitiems jų teritorijoje veikiantiems ūkio subjektams. Auditorių atliktų apklausų rezultatai parodė, kad visoms 7 savivaldybėms, turinčioms LEZ, šiuo metu galiojantys teisės aktai yra suprantami ir pakankami savivaldybių vaidmeniui LEZ veikloje nustatyti, tačiau sprendžiamų klausimų apimtis ir savivaldybių įsitraukimas į LEZ veiklą yra platesnis, nei numatyta teisės aktuose, ir priklauso nuo pačios savivaldybės.
24. Apklausų rezultatai rodo, kad LEZ turinčios savivaldybės, kaip numato teisės aktai, yra paskyrusios atstovą LEZ valdymo bendrovės valdyboje; 6 (iš 7) savivaldybės rengia projektus ES fondų finansavimui gauti LEZ infrastruktūros įrengimui, priima sprendimus, susijusius su infrastruktūros vystymu šalia LEZ teritorijos; 5 (iš 7) rengia valstybės investicinius projektus infrastruktūros vystymui; 4 (iš 7) priima sprendimus, susijusius su infrastruktūra pačioje LEZ; 3 (iš 7) finansuoja LEZ infrastruktūros vystymo projektus, o viena dalyvauja priimant sprendimus, susijusius su investicijų pritraukimu į LEZ. Savivaldybės LEZ valdymo bendrovėms padeda spręsti ir darbuotojų pritraukimo, darbuotojų ir verslo aplinkos konkurencingumo didinimo klausimus⁷³. Apie skirtingą savivaldybių įsitraukimą į LEZ bendrovių veiklą nurodo ir zonų valdymo bendrovės⁷⁴.
25. Savivaldybės tvarkydamos infrastruktūrą, susijusią su patekimu į LEZ, nukreipdamos viešojo transporto maršrutus per ar šalia jų teritorijos, atleisdamos nuo infrastruktūros mokesčių ir kitaip siekdamos prisidėti prie LEZ plėtros, didina jų patrauklumą investuotojams. Nurodoma⁷⁵, kad užsienio investuotojams patrauklesnės tos šalys, kur glaudesnis bendradarbiavimas su vietos savivalda, nes tai suteikia papildomo saugumo jausmą.

⁶⁸ Laisvųjų ekonominių zonų pagrindų įstatymas, 11 str.

⁶⁹ Ten pat, 9 str. 1 d.

⁷⁰ Investicijų įstatymas, 13 str.

⁷¹ Investicinio žemės sklypo, iki kurio ribos ir (ar) kurio ribose įrengiama ir (ar) sutvarkoma infrastruktūra, kriterijų ir infrastruktūros iki investicinio žemės sklypo ribos ir (ar) jo ribose įrengimo ir (ar) sutvarkymo ir (ar) investicinio žemės sklypo vystymo valstybės (savivaldybės) lėšomis tvarkos aprašas, 2017-07-21 Nr. 4-429.

⁷² Galimybė numatyta pažangos priemonės Nr. 05-001-01-06-03 „Gerinti konkurencinę investicijų pritraukimo aplinką“ apraše ir siejama su Teritorijų, skirtų naujoms investicijoms pritraukti ir esamoms plėsti, vystymo iki 2030 m. plane suplanuotų teritorijų vystymu, finansuojamam biudžeto lėšomis

⁷³ LEZ valdymo bendrovių el. paštu pateikta informacija: Marijampolės 2023-04-05, Klaipėdos ir Panevėžio 2023-04-11, Kėdainių ir Šiaulių 2023-04-13, Akmenės 2023-04-20.

⁷⁴ Susitikimo su LEZ valdymo bendrovių atstovais protokolais, 2023-03-01.

⁷⁵ Ten pat, 2023-03-01.

26. Sprendžiant LEZ veiklos klausimus visos savivaldybės, kurių teritorijoje veikia LEZ⁷⁶, bendradarbiauja ir su kitomis valstybinėmis institucijomis (EIM ir VŠĮ „Investuok Lietuvoje“), 4 (iš 7) – ir su pačiais investuotojais. Bendradarbiavimo su visomis minėtomis institucijomis kokybė vertinama gerai⁷⁷. LEZ valdymo bendrovės su EIM ir VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ atstovais bendradarbiauja ir konsultuojasi pritraukiant ar jau suradus investuotojus. Laikomasi principo, kad, siekiant pritraukti investuotojus, derybų ar pardavimo stadijoje dalinamasi šiais klientais su VŠĮ „Investuok Lietuvoje“. Užsienio investuotojai tokiu atveju jaučiasi saugesni priimdami galutinį sprendimą, gavę informaciją ne tik iš LEZ valdymo bendrovės, bet ir žinantys apie VŠĮ „Investuok Lietuvoje“, jos pagalbą ir pan. (pavyzdžiai).

Kėdainių LEZ valdymo bendrovės nurodyti bendradarbiavimo su VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ pavyzdžiai

Apie PON Bike sužinojo ne iš VŠĮ „Investuok Lietuvoje“, bet tiesioginis kontaktas įvyko per investuotojo apsilankymą su šios įstaigos atstovais. Su Maler kompanija susipažino „savo kanalais“, bet juos prisiviliojo į Kėdainius padedama VŠĮ „Investuok Lietuvoje“.

27. Ministerija nurodė⁷⁸, kad pradiniam etape, kai potencialūs užsienio investuotojai domisi įsikūrimo Lietuvoje galimybėmis, informaciją apie investicinės aplinkos sąlygas šalyje jiems teikia VŠĮ „Investuok Lietuvoje“. Kituose etapuose, kai investuotojas domisi konkrečia Lietuvos vieta, bendradarbiaujama su atitinkama savivaldybe ir (ar) LEZ bendrove. Investuotojo atsiliepimais apie siūlytas teritorijas, jei tokių gaunama, taip pat pasidalinama.

Ekonomikos ir inovacijų ministerijos nuomonė dėl bendradarbiavimo su savivaldybėmis

Bendradarbiavimas su savivaldybėmis yra naudingas, nes jos yra pirminis duomenų šaltinis apie jų valdomas teritorijas, todėl investuotojams galima pateikti aktualiausias informacijas; gavus investuotojų atsiliepimus apie teritorijas, savivaldybės gali planuoti sklypų vystymo veiksmus, jei jie neatitinka svarbiausių investuotojų poreikių.

28. Nepaisant bendradarbiavimo, LEZ valdymo bendrovių vertinimu⁷⁹, investicijos pritraukiamos nepakankamai koordinuotai, pasigendama bendradarbiavimo su VŠĮ „Investuok Lietuvoje“, kuri dirbdama su investicijų pritraukimu nesuteikia grįžtamojo ryšio LEZ, nepateikia informacijos, kiek kartų kokiomis konkrečiai LEZ domėjosi investuotojai.
29. Apklauso duomenimis, 4 iš 7 savivaldybių negauna informacijos apie investuotojus, kurie domėjosi, bet atsisakė investuoti į savivaldybės teritorijoje veiklą vykdančią LEZ, 3 iš 7 savivaldybių nurodė gaunančios tokią informaciją, 2 iš 7 tokią informaciją gauna iš LEZ valdymo bendrovių, po 1 savivaldybę atsakė, kad kreipiasi pats investuotojas ar jo atstovas arba VŠĮ „Investuok Lietuvoje“, 1 savivaldybei tokią informaciją renka jos viešoji įstaiga (pavyzdys).

Savivaldybės, kuri pati renka informaciją apie investuotojus, kurie domėjosi jos teritorija, pavyzdys

VŠĮ „Klaipėda ID“ teikia informaciją savivaldai apie investuotojų, kurie domėjosi galimybe įsikurti mieste ir (ar) LEZ, veiklos pobūdį ar sferą, keliamus klausimus, iškeltas problemas. Savivaldybių

⁷⁶ Vertinimo metu atliktos savivaldybių apklauso rezultatai.

⁷⁷ Geriausiai vertinamas bendradarbiavimas su LEZ (5 balai iš 5), prasčiausiai su VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ (4,14 iš 5).

⁷⁸ Ekonomikos ir inovacijų ministerijos gauti el. laiškai 2023-04-11, 2023-04-27.

⁷⁹ Susitikimo su LEZ asociacijos atstovais protokolas, 2023-03-01.

atstovų manymu⁸⁰, VšĮ „Investuok Lietuvoje“ turėtų būti savivaldybių atstovai, kurie žinotų ir galėtų dalyvauti pristatant savo regioną potencialiam investuotojui.

30. Ministerijos nuomone⁸¹, už investicijų pritraukimą į LEZ teritorijas atsakingos LEZ valdymo bendrovės, todėl duomenis apie LEZ teritorijos siūlymą konkretiems investuotojams ir šių investuotojų priimtus sprendimus gali turėti pačios bendrovės. Ministerija tokių duomenų nerenka ir neanalizuoja. Jos nuomone, užsienio investuotojai nesirenka Lietuvos kaip šalies ne dėl konkrečios teritorijos nepatrauklumo, o dėl geopolitinių priežasčių, ekonominės šalies situacijos, kainų politikos, talentų pasiūlos valstybėje ir pan.
31. Nesusitarus dėl glaudesnio, labiau į investicijų pritraukimo procesą įtraukiančio bendradarbiavimo su vietos savivalda ir dėl galimybės nuosekliau teikti savivaldybėms grįžtamąjį ryšį apie potencialių investuotojų sprendimus, prarandama galimybė didinti investuotojų pasitikėjimą, o turimas teritorijas vystyti taikliausiu būdu.

2.3. Investicijos pritraukiamos visoje šalyje, o pagrindinis jų pritraukimo garantas – infrastruktūra

32. Valstybės duomenų agentūros duomenimis⁸², bendra TUI, tenkančių vienam gyventojui, vertė (Eur) Lietuvoje augo nuo 7 405 Eur 2019 m. iki 9 661 Eur 2021 m. Didžiausia šių investicijų dalis 2019–2021 m. laikotarpiu buvo Vilniaus apskrityje, mažiausia – Tauragės. Apskritys, kurių teritorijoje veikia LEZ, TUI dydžiu neišsiskiria (5 pav.).

5 pav. Tiesioginės užsienio investicijos eurais, tenkančios vienam gyventojui pagal apskritis 2021 m.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Valstybės duomenų agentūros skelbiamą informaciją

33. Vilniaus apskrities TUI vienam gyventojui vertė ypač viršija visų kitų apskričių TUI, o, palyginus šių investicijų vertę vidurio ir vakarų regiono apskrityse, pažymėtina, kad 2019–2021 m.

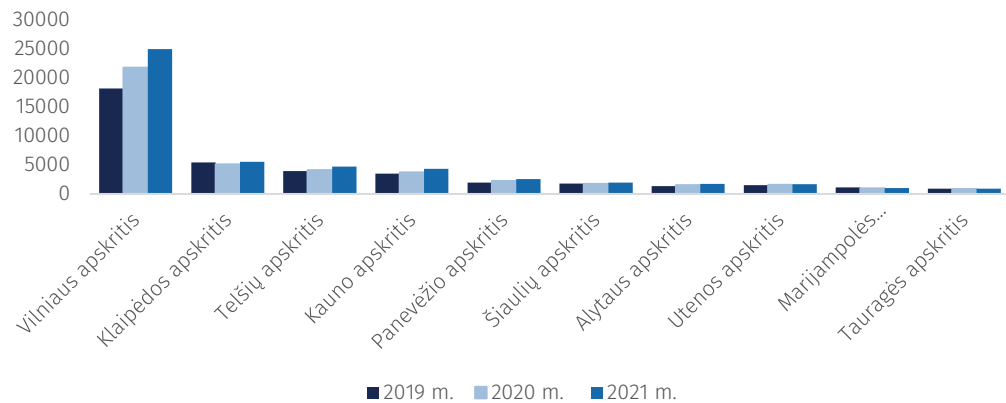
⁸⁰ Susitikimo su savivaldybių atstovais protokolas, 2023-02-27.

⁸¹ Ekonomikos ir inovacijų ministerijos 2023-04-11 gautas el. laiškas.

⁸² Valstybės duomenų agentūra. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/verslas-lietuvoje-2022/tui>, žiūrėta 2023-05-02.

laikotarpiu ji augo nepriklausomai nuo to, ar šio regiono apskrityje yra įsikūrusi LEZ⁸³ ar ne, pavyzdžiui, Telšių, Alytaus, Utenos apskrityse (6 pav.).

6 pav. Tiesioginės užsienio investicijos eurais, tenkančios vienam gyventojui, pagal apskritis 2019–2021 m.

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal Valstybės duomenų agentūros skelbiamą informaciją

34. Teritorijų, skirtų naujoms investicijoms pritraukti ir esamoms plėsti, vystymo iki 2030 m. plane⁸⁴ nesiorientuojama tik į LEZ teritorijų vystymą ir plėtrą. 22 urbanistiniuose centruose numatyta sklypų ar teritorijų paieška visos šalies mastu. 16-oje savivaldybių 10–42 ha plotuose planuojama pramoninių parkų ir kitų pramoninių teritorijų plėtra, kitose 6-iose kartu su šiomis teritorijomis numatoma vystyti ir LEZ⁸⁵. Ministerija nurodo⁸⁶, kad teritorijose, kur yra suplanuoti mažesni teritorijų plotai, tikslinga steigti *pramonines teritorijas*, dėl kurių vystymo finansavimo taip pat galima teikti paraiškas. Nuo kokio dydžio teritorijos turėtų būti steigiami LEZ ar pramonės parkai, teisės aktai neapibrėžia.
35. Vadovaujantis VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ 2021 m. veiklos ataskaitos duomenimis⁸⁷, daugėja šios įstaigos pritraukiamų investicijų į šalį. Bendrai į šalį per 2021 m. pritraukti 49 TUI projektai (17 proc. daugiau nei 2020 m.). Per ateinančius keletą metų įgyvendinant šiuos projektus planuojama įdarbinti 5 435 specialistus – 54 proc. šių darbo vietų planuojama sukurti paslaugų sektoriuje, 25 proc. – apdirbamosios gamybos sektoriuje, 21 proc. – informacinių technologijų vystymo projektuose. Kadangi LEZ – viena priemonių pritraukiant užsienio investuotojus⁸⁸, yra stengiamasi juos įtikinti pasirinkti Lietuvą kaip potencialią projekto vietą, nepabrėžiant LEZ. Investuotojui susidomėjus ir pateikus reikalavimus dėl projektui reikalingos vietos, teritorijos ieškoma visoje Lietuvoje.

⁸³ Kauno, Klaipėdos, Marijampolės, Panevėžio ir Šiaulių apskritis.

⁸⁴ EIM 2022-07-25 įsakymu Nr. 4-886 patvirtintas pažangos priemonės aprašas kartu su aprašo pagrindimo priedu „Pramoninių teritorijų iki 2030 metų vystymo planas“. Prieiga per internetą <https://eimin.lrv.lt/lt/ekonomikos-ir-inovaciju-ministerija/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/pletros-programos/ekonomikos-transformacijos-ir-konkurencingumo-pletros-programa>, žiūrėta 2023-04-27.

⁸⁵ LEZ plėtrai iš viso numatyta skirti 446 ha iš 1 376 ha ploto, numatyto Teritorijų, skirtų naujoms investicijoms pritraukti ir esamoms plėsti, vystymo iki 2030 m. plane.

⁸⁶ 2022-04-21 pokalbis su EIM Ekonomikos plėtros departamento Investicijų politikos skyriaus vedėju, 2023-04-27 atsakymas el. paštu.

⁸⁷ Prieiga per internetą: <https://investlithuania.com/wp-content/uploads/IL-veiklos-ataskaita-2021.pdf>, žiūrėta 2023-04-22.

⁸⁸ 2023-02-20 susitikimo su EIM bei VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ atstovais protokolas, EIM gautas el. laiškas 2023-04-11.

Kriterijai, kuriais vadovaujantis investuotojams ieškoma tinkama teritorija

- ✓ ieškomos laisvos teritorijos, tikrinamas jų išvystymo lygis (pvz., ar teritorijos dydis ir infrastruktūra atitinka investuotojo poreikius, ar trūkstama infrastruktūra gali būti išvystoma iki investuotojo nurodomo veiklos pradžios termino),
 - ✓ vertinama, ar regionuose, kuriuose yra laisvos teritorijos, yra investuotojui tinkamų talentų,
 - ✓ vertinama, ar vieta atitinka kitus specifinius investuotojų poreikius (pvz., koks reikalingas atstumas iki oro, jūrų uosto, ar yra geležinkelio jungtis, ar aplink veikia potencialaus investuotojo veiklos grandinei svarbios įmonės (būsimi partneriai) ir pan.
-

36. Savivaldybių apklausos duomenys rodo, kad priemonių pritraukti investicijas imasi visos šalies savivaldybės, dažniausiai vystydamos turimą infrastruktūrą ir kurdamos naują, o svarstydamas specialiosios zonos kūrimo poreikį, didesnę naudą teritorijoms sieja su pramoninių parkų, o ne LEZ steigimu:
- ✓ Veiksmų siekiant pritraukti investicijas į savo teritorijas imasi visos savivaldybės nepriklausomai nuo to, turi ar ne savo teritorijose LEZ ar pramonės parkus, tačiau 67 proc. (38 iš 59) savivaldybių neturėjo apibendrintų duomenų apie 2020–2022 m. laikotarpį į jų teritorijas pritrauktas, o 73 proc. (43 iš 59) neturi išsamios informacijos apie visas planuojamas investicijas.
 - ✓ 95 proc. (56 iš 59) savivaldybių mano, kad jų teritorijos investuotojams yra patrauklios dėl išvystytos infrastruktūros (kelių ir automagistralių, elektros, dujų, vandentiekio, nuotekų sistemų, geležinkelių ar kt.) ar pagalbos ją vystant, 54 proc. (32 iš 59) – dėl taikomų kitų investicijų skatinimo priemonių. Siekdamas pritraukti investicijas, 56 proc. (33 iš 59) savivaldybių aktyviai ieško potencialių investuotojų, 54 proc. (32 iš 59) taiko mokesčių lengvatas, dauguma – 68 proc. (40 iš 59) vysto rajono infrastruktūrą. Pramonininkų konfederacijos atstovai⁸⁹ taip pat teigia, kad investuotojams patrauklesnė išvystyta infrastruktūra, nei vien LEZ taikomos mokesstinės lengvatos.
 - ✓ 34 proc. (20 iš 59) savivaldybių nurodė, kad didžiausia nauda būtų, jei jų teritorijoje būtų įsteigti pramoniniai parkai, tarp jų ir 3 (iš 7) savivaldybės, kurių teritorijoje jau veikia LEZ. Pramoninių parkų steigimo poreikį svarstė 31 proc. (18 iš 59) savivaldybių.
 - ✓ 19 proc. (11 iš 59) savivaldybių mano, kad didžiausią naudą duotų LEZ ir svarstė jų poreikį, dar 3 savivaldybės svarstė ir LEZ, ir pramonės parkų steigimo poreikį. O 15 proc. (9 iš 59) savivaldybių mano, kad specialiųjų zonų steigimas netikslingas, 41 proc. (24 iš 59) nurodė, kad nesvarstė nei LEZ, nei pramoninio parko steigimo.
37. Šiaulių savivaldybės, vienintelės turinčios ir LEZ, ir pramonės parką, atstovai nurodė⁹⁰, kad šiuo metu didžiausia ir naudingiausia investicija miestui yra įsikūrusi parke. Pramoninių parkų modelis savivaldybei atrodo efektyvesnis ekonomikos skatinimo instrumentas, nes jis lankstesnis ir savivaldybės valdomas visais reikalingais instrumentais: savivaldybė pati vykdo investuotojų atranką, nustato minimalius atrankos vertinimo kriterijus, kontroliuoja kaip vykdomi žemės nuomos ir investicijų sutartyse nurodyti įsipareigojimai, priima sprendimus dėl atleidimo nuo nekilnojamojo turto ir nuomos už valstybinę žemę mokesčių⁹¹.

⁸⁹ 2023-03-02 susitikimo su Lietuvos pramonininkų konfederacijos atstovais protokolas.

⁹⁰ 2023-02-27 susitikimo su savivaldybių atstovais protokolas.

⁹¹ Investicijų įstatymas, 9 str.

3. LAISVŪJŲ EKONOMINIŲ ZONŲ TERITORIJŲ VALDYMAS IR PLĖTRA

3.1. Dėl valstybinės žemės trūkumo ir neišvystytos infrastruktūros veikla vykdoma 27 proc. zonoms skirtos teritorijos

38. LEZ veiklai įstatymais iš viso yra numatytas 1 433 ha plotas. Zonų veikla vykdoma teritorijose, kurių ribas nustato Vyriausybė, o zonoje esantys žemės sklypai priklauso savivaldybėms⁹² nuosavybės teise ir (ar) valstybei, patikėjimo teise perduoti savivaldybėms⁹³. Ministerija neturi informacijos apie LEZ veiklai įstatymuose numatytos ir valstybės neperduotos žemės vertę. Tokių duomenų neturi ir LEZ valdymo bendrovės. Jų valdoma informacija susijusi su žemės sklypais, dėl kurių jau sudarytos nuomos sutartys, t. y. suteiktos žemės valdymo teisės⁹⁴.
39. Pradėdamos veiklą LEZ valdymo bendrovės verslo planus rengė atsižvelgdamos į įstatymuose numatytas teritorijas, tačiau:
- ✓ įgyvendinus įstatymų pakeitimus, bendras LEZ veiklai skirtas šalies teritorijos plotas dviem LEZ sumažintas 30 proc.⁹⁵ (pavyzdys).

Pradinio įstatyme numatyto teritorijų ploto sumažinimo pavyzdys

Kauno LEZ valdymo bendrovei 1996 m. steigimo įstatyme⁹⁶ numatyta 1 054 ha ploto teritorija. Dėl zonos reikmėms netinkamų plotų ir sudėtingo privačios žemės, esančios Kauno LEZ teritorijoje, paėmimo visuomenės poreikiams 2005 m. įstatymo pakeitimu⁹⁷ jo teritorija sumažinta iki 534 ha. Šiaulių LEZ valdymo bendrovei veiklos pradžioje numatytas 218 ha plotas⁹⁸, Lietuvos kariuomenės poreikiams perdavus dalį Šiaulių LEZ teritorijos (85,483 ha), 2018 m. įstatymo pakeitimu⁹⁹ sumažintas iki 132 ha.

- ✓ dėl valstybinės žemės trūkumo dviem LEZ neperduota 8,4 proc. (121,2 iš 1433 ha) įstatymuose numatyto žemės ploto (pavyzdys).

Numatyto žemės ploto neperdavimo pavyzdys

Klaipėdos LEZ valdymo bendrovei valstybė nėra perdavusi 118 ha (iš 412 ha), o Akmenės LEZ valdymo bendrovei – 3,2 ha (iš 98,6 ha) įstatymuose numatyto ploto žemės sklypų.

⁹² Marijampolės, Panevėžio savivaldybės.

⁹³ Panevėžio, Kėdainių, Akmenės, Šiaulių savivaldybės.

⁹⁴ Šiaulių ir Kėdainių LEZ valdymo bendrovės 2023-04-27 el. paštu pateikta informacija.

⁹⁵ Sumažinto žemės ploto dalis (30 proc.) apskaičiuota įvertinus visus, įstatymuose numatytus ha (prie šiuo metu galiojančiuose įstatymuose numatytų 1 433 ha LEZ teritorijos pridėjus 605 ha, kuriais buvo sumažintas Kauno LEZ (520 ha) ir Šiaulių LEZ (85 ha) teritorijų plotai).

⁹⁶ Kauno laisvosios ekonominės zonos įstatymas (pirminė redakcija 1996-10-22 Nr. I-1591), 3 str. 1 d.

⁹⁷ Kauno laisvosios ekonominės zonos įstatymas 3,4,6,7 str. pakeitimo ir priedėlio pripažinimo netekusiu galios įstatymas.

⁹⁸ Šiaulių laisvosios ekonominės zonos įstatymas, 4 str. 1 d., Seimo 2011-12-23 nutarimu Nr. XI-1909 (aktuali redakcija 2018-01-01 Nr. 164-7802).

⁹⁹ Šiaulių laisvosios ekonominės zonos įstatymas (galiojanti redakcija).

Akmenės LEZ atstovė pateikė informaciją¹⁰⁰, kad dėl valstybinės žemės trūkumo valstybė negali minėtam LEZ užtikrinti įstatyme numatytos teritorijos ploto. Teisės aktams nenumatant galimybės prie trūkstamos LEZ teritorijos prisijungti privačios žemės, ieškota kitos išeities – 2021 m. liepos mėn. valdymo bendrovė valstybei perleido (padovanojo) 9,4561 ha ploto, kuris vėliau visa apimtimi buvo įtrauktas į Akmenės LEZ teritoriją¹⁰¹, t. y. valdymo bendrovės iniciatyva ir lėšomis (padovanoto ploto vertė – 150 tūkst. Eur) valstybės neperduotas žemės plotas buvo sumažintas iki 3,2 ha.

Klaipėdos LEZ valdymo bendrovės atstovas nurodė¹⁰², kad nėra valstybinės žemės, kurioje dabartinės zonos ribos galėtų plėstis, todėl prarandami potencialūs investuotojai.

Ministerija sutinka¹⁰³, kad Klaipėdos LEZ įstatyme numatyto ploto likusios dalies (118 ha) vieta dar nepasirinkta, nes tokio dydžio tinkamų gamybos veiklai teritorijų (kad būtų tinkamas teritorijos reljefas, dirvožemis, infrastruktūros nutolimas ir pan.) Klaipėdos regione rasti sudėtinga ir kol kas nėra identifikuota.

40. Ministerijos pateiktais duomenimis¹⁰⁴, LEZ nėra įsisavinusios 35,6 proc. (467 iš 1 311,2 ha) valstybės perduotos žemės, pagrindinės priežastys: dalis (52,6 ha)¹⁰⁵ teritorijos užteršta ir (ar) valoma nuo taršos (Šiaulių LEZ), dalyje sklypų (135 ha)¹⁰⁶, nuosavybės teise priklausančių Lietuvos Respublikai, yra atliekami planavimo ir sklypų formavimo pertvarkymo projektų rengimo darbai, dalį (70 ha)¹⁰⁷ teritorijos sudaro infrastruktūros koridoriai (Kauno LEZ), dar dalis (168 ha) nėra naudojama, nes nėra investuotojų, atitinkančių LEZ valdymo bendrovės lūkesčius ir galinčių sukurti aukštą pridėtinę vertę (Klaipėdos LEZ)¹⁰⁸.
41. Dar mažesni LEZ teritorijų plotai yra subnuomoti įmonėms. Iš 1 433 ha įstatymais numatytos teritorijos LEZ veiklai 2021 m. zonos įmonėms buvo subnuomoti 27 proc. (382,8 iš 1 433 ha)¹⁰⁹ (7 pav.). Pagrindinė nedidelės subnuomotų LEZ teritorijų dalies priežastis yra investuotojų poreikius atitinkančių sklypų trūkumas: tik 10,4 proc. (109 ha) sklypų yra visiškai išvystyti, t. y. juose veiklą galima pradėti per 3 mėnesius; iš dalies išvystytas plotas, kuriame infrastruktūros išvystymas užtruktų iki 1 metų, užima 14,5 proc. (153 ha). Likusią dalį – 29,8 proc. (313 ha) – sudaro neišvystytas plotas, kurio zonos negalės pradėti naudoti greičiau nei po 3 metų. 45,2 proc. (476 ha)¹¹⁰ nesubnuomos teritorijos veikla apskritai negalima (rezervuota ne LEZ veiklai, infrastruktūrai ar apsaugos zonoms skirta ir E kategorijai priskirta teritorija)¹¹¹. Tam, kad sklypai būtų išvystyti ir taptų patrauklūs investuotojui, trūksta susisiekimo, elektros, vandens tiekimo, nuotekų tvarkymo ir kitų tinklų, geležinkelio vėžės, žemės iš privačių savininkų išpirkimo. VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ 2021 m. duomenimis, infrastruktūros vystymo darbams iki 2024 m. reikia 68,7 mln. Eur.

¹⁰⁰ Nuotolinis susitikimas su Laisvųjų ekonominių zonų asociacijos atstovais, 2023-03-01.

¹⁰¹ Atsakydama į procedūrų metu užduotus klausimus EIM atstovė patvirtina šią informaciją. Tai patvirtina ir viešai prieinamas Akmenės LEZ raštas EIM. Prieiga per internetą: 2282206_imp_eb4df2f8d87fb351a6ddaca73112d72d.pdf (lv.lt), žiūrėta 2023-04-27.

¹⁰² Nuotolinis susitikimas su LAFEZ atstovais, 2023-03-01.

¹⁰³ Ekonomikos ir inovacijų ministerijos el. laiškas gauti 2023-04-12, 2023-05-04.

¹⁰⁴ Ministerijos pateikti duomenys. El. laiškas gautas 2023-04-26.

¹⁰⁵ VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ 2021 m. laisvųjų ekonominių zonų stebėsenos ataskaita, 2022 m., 47 p.: 36 ha užteršta naftos produktais, todėl, kol nebaigti valymo darbai, nebus galima nuomoti LEZ VB; 16,6 ha išvalyta nuo naftos produktų, šiuo metu galioja 5 metų ribojimas teritoriją nuomoti ir subnuomoti.

¹⁰⁶ 2023-04-26 ministerijos pateikti duomenys.

¹⁰⁷ Ten pat.

¹⁰⁸ Klaipėdos LEZ pateikta informacija. El. laiškas gautas 2023-04-10.

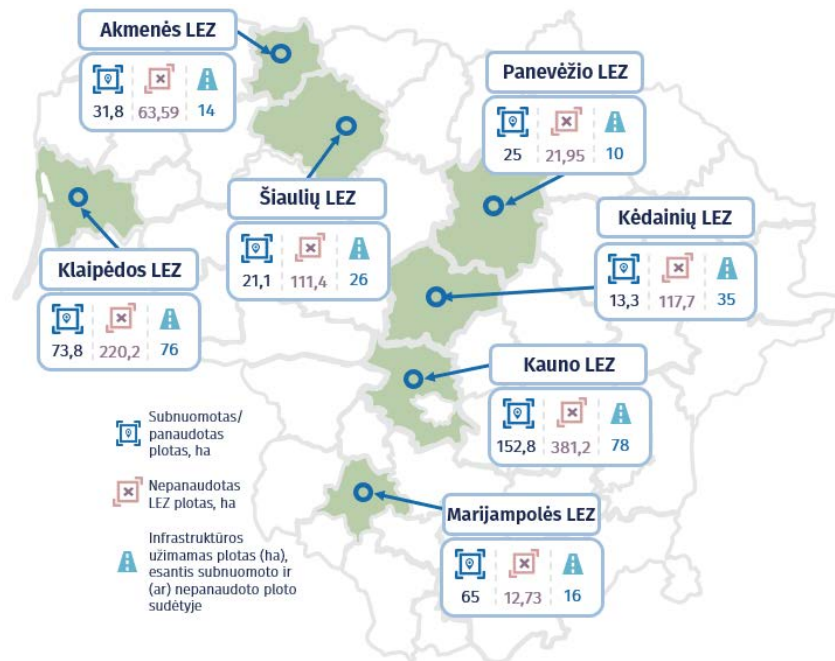
¹⁰⁹ 2022 m. lapkričio mėn. parengta VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ 2021 m. laisvųjų ekonominių zonų stebėsenos ataskaita (su konfidencialia informacija).

¹¹⁰ Teritorijos, kurioje veikla negalima (476 ha), dalis apskaičiuota nuo likusios nesubnuomos teritorijos – 1 050,2 ha (iš 1 433 atėmus 382,8).

¹¹¹ 2022 m. lapkričio mėn. parengta VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ 2021 m. laisvųjų ekonominių zonų stebėsenos ataskaita (su konfidencialia informacija), 76 psl.

Bendra 2020–2021 m. laikotarpiu vystomų infrastruktūros projektų vertė – 76 mln. Eur, o jiems finansuoti skirta daugiau nei 70 mln. Eur.

7 pav. Zonų įmonėms išnuomotas (subnuomotas), nepanaudotas ir infrastruktūrai skirtas LEZ plotas, ha (2021 m.)

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal ministerijos pateiktus ir VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ stebėsenos ataskaitos duomenis

42. LEZ valdymo bendrovių duomenimis¹¹², nuo 1996 m. (pirmosios LEZ veiklos pradžia) iki 2022 m. pabaigos LEZ teritorijų infrastruktūros vystymui panaudota per 167 mln. Eur. Pagrindiniai finansavimo šaltiniai: ES struktūrinių fondų (67,7 mln. Eur), valstybės biudžeto (44,6 mln. Eur) ir LEZ valdymo bendrovių (37,3 mln. Eur) lėšos. Tačiau ne visos valstybės biudžeto lėšos yra panaudojamos. 2021–2022 m. nepanaudota suma iš viso sudarė daugiau nei 22 mln. Eur (2021 m. – 20,3 mln. Eur, 2022 m. – per 2,4 mln. Eur). Nepanaudojimo priežastys: teismui nepriėmus nutarčių, neužbaigti 2 bylų nagrinėjimai dėl žemės, esančios Kauno LEZ, paėmimo visuomenės poreikiams; kitos priežastys – infrastruktūros projektų imlumas laikui, savivaldybėms vėluojant įgyvendinti veiklas vėluojama pradėti priemonės įgyvendinimą¹¹³.

3.2. Ministerijai gali kilti sunkumų patenkinant investicijoms pritraukti reikalingų teritorijų poreikį

43. VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ nustatė,¹¹⁴ kad investuotojų poreikius atitinkančių sklypų skaičius šalyje yra nepakankamas. Didiesiems investuotojams reikia vis didesnių sklypų, kartais siekiančių 70 ar net 100 ha, todėl, skatinant gamybą šalyje ir siekiant pritraukti daugiau užsienio investicijų, būtina nedelsiant didinti sklypų pasiūlą, visiškai išvystant infrastruktūrą visuose LEZ skirtuose sklypuose. Identifikuota, kad sėkmingam Lietuvos

¹¹² LEZ valdymo bendrovių 2023-03-17 el. paštu pateikta informacija.

¹¹³ Ekonomikos ir inovacijų ministerijos 2023-05-22 el. paštu pateikta informacija.

¹¹⁴ 2022 m. lapkričio mėn. parengta VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ 2021 m. laisvųjų ekonominių zonų stebėsenos ataskaita (su konfidencialia informacija), 77 psl.

konkurencingumui 2026–2030 m. laikotarpiu reikalinga papildomai išvystyti apie 1 376 ha¹¹⁵ bendro ploto plyno lauko investicijoms skirtose teritorijose užtikrinant, kad jose būtų sklypų, kurių bendras plotas sudarytų ne mažiau kaip 200 ha, ir jie pagal paskirtį būtų skirti stambiems gamybos projektams. Tai galėtų būti įgyvendinta ir gretimose savivaldybėse, jeigu jos gali užtikrinti didesnius sklypų masyvus su numatyta ar užtikrinta investuotojų poreikius atitinkančia infrastruktūra¹¹⁶.

44. EIM įgyvendindama Vyriausybės programą¹¹⁷ patvirtino Teritorijų, skirtų naujoms investicijoms pritraukti ir esamoms plėsti, vystymo iki 2030 m. planą¹¹⁸ ir numatė 1 376 ha plotą, bet surinkta informacija rodo, kad planas gali atliepti tik dalį teritorijų plėtros poreikio, nes:

- ✓ Gali būti neužtikrintas stambiems gamybos projektams reikalingos teritorijos poreikis, nes iš 22 suplanuotų teritorijų 18, esančių skirtingose savivaldybėse, yra nuo 10 iki 42 ha ploto. Ministerija nurodo¹¹⁹, kad teritorijų poreikį ir dydį lemia daugelis veiksnių, kurių esminis yra investicijų pritraukimo potencialas (gyventojų skaičius, socialinis ir ekonominis potencialas pritraukti investicijas ir kt.);
- ✓ 75 proc. (44 iš 59) apklausoje dalyvavusių savivaldybių nurodė nedalyvavusios rengiant teritorijų vystymo planą. EIM nurodo, kad už jo rengimą atsakinga ministerija;
- ✓ 42 proc. (25 iš 59) savivaldybių nurodė, kad nėra susipažinusios su plėtros planu, todėl pateikti nuomonės, ar jis atitinka jų poreikius, negalėjo, nors EIM ir VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ pristatė joms teritorijų vystymo plano rengimo metodiką ir pasiūlymus; 22 proc. (13 iš 59) nurodė, kad plėtros planas jų poreikių neatitinka; 14 proc. (8 iš 59) apklausoje dalyvavusiųjų mano, kad parengtasis planas atitinka jų poreikius;
- ✓ 19 proc. (11 iš 59)¹²⁰ savivaldybių mano, kad plane numatyti plotai nepakankami: 10 proc. (6 iš 59) savivaldybių nėra į jį įtrauktos ir dėl to mano, kad netenka galimybių pritraukti investuotojų, 9 proc. (5 iš 59) savivaldybių nurodė, kad suplanuotos teritorijos ir numatytos investicijos per mažos.

45. Teritorijų vystymo iki 2030 m. plane numatyta vystyti Kauno, Klaipėdos, Akmenės LEZ infrastruktūrą, kol bus išvystytos esamos LEZ, ir identifikuotos naujos teritorijos, nors dėl valstybinės žemės trūkumo zonoms dar neatiduota visa įstatymuose numatyta teritorija:

- ✓ Kauno LEZ – vystyti esamos LEZ infrastruktūrą (laisvas plotas 228 ha), siekiant atkurti įstatyme nustatytas pradinės Kauno LEZ teritorijos ribas, identifikuoti naujas teritorijas ir planuoti jas ateityje vystyti iki 520 ha;
- ✓ Klaipėdos LEZ – vystyti esamos LEZ infrastruktūrą, kol bus išvystyti esami 109 ha, identifikuoti naujas įstatyme nustatytų trūkstantį 118 ha teritorijos ribas ir jas vystyti,

¹¹⁵ EIM 2022-07-25 įsakymu Nr. 4-886 patvirtintas pažangos priemonės aprašas kartu su aprašo pagrindimo priedu „Pramoninių teritorijų iki 2030 metų vystymo planas“. Prieiga per internetą <https://eimin.lrv.lt/lt/ekonomikos-ir-inovaciju-ministerija/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/pletros-programos/ekonomikos-transformacijos-ir-konkurencingumo-pletros-programa>, žiūrėta 2023-04-27.

¹¹⁶ 2022 m. lapkričio mėn. parengta VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ 2021 m. laisvųjų ekonominių zonų stebėsenos ataskaita (su konfidencialia informacija), 77 psl.

¹¹⁷ Vyriausybės 2021-03-10 nutarimu Nr. 155 patvirtintos Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plano 5.2.7 priemonė. Prieiga per internetą: e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/58f88db4a9e211ecaf79c2120caf5094?positionInSearchResults=0&searchModelUID=2aa8b29c-3c22-4d6c-a0df-f3d70de7f044, žiūrėta 2023-04-27.

¹¹⁸ 2022-05-05 finansų ministro įsakymu Nr. 1K-161 patvirtintas Plėtros programos pažangos priemonės apraše nurodytos informacijos pagrindimo aprašo 2 priedas.

¹¹⁹ EIM 2023-07-24 el. paštu pateikta informacija.

¹²⁰ Savivaldybės nedalyvavusios teritorijų vystymo plano rengime, atsakant į klausimą galėjo pateikti parengto plano pakankamumo vertinimą.

siekiant patenkinti likusį 31 ha poreikį, identifikuoti naujas teritorijas ir jas vystyti;

- ✓ Akmenės LEZ – vystyti esamos LEZ infrastruktūrą, kol bus užtikrintas nustatytas 10 ha poreikis, siekiant patenkinti nustatytą 10 ha poreikį, vystyti Teritorinio teisingos pertvarkos fondo plane¹²¹ identifikuotą teritoriją, nors valstybė nėra perdavusi 3,2 ha įstatymuose numatyto ploto.

46. Atstatant Kauno LEZ teritoriją iki 1 054 ha gali kilti sunkumų, nes papildomai zonai reikia perduoti 520 ha. Galimos teritorijos zonos plėtrai jau identifikuotos¹²² ir aptartos su Kauno LEZ valdymo bendrove, Kauno ir Jonavos r. savivaldybėmis, kurių teritorijose yra numatyti plotai. Tačiau 1 iš 5 numatytų galimų sklypų priklauso privatiems asmenims (79 ha), 2 iš 5 sklypų – valstybiniai miškai (iš viso 243 ha) (pavyzdžiai). Būtent dėl tokios teritorijų specifikos, sudėtingo ir ilgo privačios žemės perėmimo visuomenės poreikiams ir sprendimo atsisakyti valstybinio miško plotų Kauno LEZ jau buvo sumažintas teritorijos plotas¹²³.

Sklypų, kuriuos Kauno LEZ pateikė svarstyti ministerijai, sąrašo pavyzdžiai

- ✓ A teritorija, kurios bendras plotas yra 79 ha (paskirtis – žemės ūkio; pramonės ir sandėliavimo, faktinė priklausomybė – privatūs);
 - ✓ B teritorija, kurios bendras plotas yra 45 ha (paskirtis – miškų ūkio, faktinė priklausomybė – Lietuvos Respublika);
 - ✓ C teritorija, kurios bendras plotas yra 198 ha (paskirtis – miškų ūkio, faktinė priklausomybė – Lietuvos Respublika ir privatūs);
 - ✓ Užliedžių teritorija, kurios bendras plotas yra 159 ha (paskirtis – žemės ūkio, faktinė priklausomybė – Lietuvos Respublika, sudaryta panaudos sutartis su Lietuvos sveikatos mokslų universitetu iki 2044 metų);
 - ✓ Jonavos teritorija, kurios bendras plotas yra 40 ha (paskirtis – pramonės ir sandėliavimo, faktinė priklausomybė – Lietuvos Respublika).
-

47. Nesant galimybės valstybei perduoti visą numatytą teritoriją, esant nepakankamai išvystytai infrastruktūrai zonų teritorijose, keičiasi zonų valdymo bendrovių veiklos sąlygos, kuriomis vadovaujantis buvo deramasi dėl veiklos rodiklių ir jų reikšmių, todėl gali būti nepasiekti valdymo bendrovėms nustatyti rodikliai ir sukuriama mažesnė LEZ pridėtinė vertė. Neturint pakankamai investuotojams patrauklių sklypų LEZ netenka ir plėtros galimybių. Nepakankamai iškomunikavus apie teritorijų investicijoms pritraukti plėtros planus ir planuojant plėtrą teritorijose, kuriose jau susiduriama su tinkamos valstybinės žemės trūkumu, gali nepavykti numatyta teritorijų plėtra ir būti neužtikrintas šalies konkurencingumas pritraukiant investicijas.

Veiklos audito 4-ojo departamento vyriausioji
valstybinė auditorė-audito grupės vadovė

Jolanta Indriulienė

Veiklos audito 4-ojo departamento vadovė

Eglė Merkininkienė

¹²¹ Prieiga per internetą: <https://2021.esinvesticijos.lt/dokumentai/lietuvas-teritorinis-teisingos-pertvarkos-planas>, žiūrėta 2023-06-21.

¹²² Potencialių sklypų sąrašas, ministerijai pateiktas Kauno LEZ 2023-02-07 raštu Nr. SR-23/02-08.

¹²³ Kauno laisvosios ekonominės zonos įstatymo Nr. I-1591 3 str. 1 d. pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/96527501c27211ed924fd817f8fa798e?positionInSearchResults=0&searchModelUUID=90ed1e5a-17b0-4946-bb41-0c4c08b3807e>, žiūrėta 2023-05-10.

PRIEDAI

Vertinimo ataskaitos
„Laisvųjų ekonominių zonų
veiklos vertinimas“
1 priedas

Santrumpos ir sąvokos

EIM – Ekonomikos ir inovacijų ministerija

LAFEZ – Lietuvos laisvųjų ekonominių zonų asociacija

LEZ – Laisvoji ekonominė zona

LPK – Lietuvos pramoninkų konfederacija

MTEP – Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė veikla

Sodra - Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos

TUI – tiesioginės užsienio investicijos

VŠĮ – viešoji įstaiga

Investicijos į plyną lauką – investicijų rūšis, kai verslo tikslu investuojama į naujo statinio statybą ir įrengimą plyname lauke.

Inžinerinė pramonė – vienas iš didžiausių apdirbamosios pramonės sektorių Lietuvoje po maisto ir rafinuotų naftos produktų gamybos. Tai viena iš daugiausiai užsienio investicijų sulaukiančių pramonių Lietuvoje. Ją sudaro: guma ir plastikai, apdirbamo metalo pramonė, įrenginiai, elektros įranga, varikliai, priekabos ir puspriekabė, metalai.

Tiesioginės investicijos – investicijos ūkio subjektui steigti bei įregistruoto ūkio subjekto kapitalui ar jo daliai įsigyti, taip pat reinvesticijos, paskolos ūkio subjektams, kuriuose investuotojui priklauso kapitalas ar jo dalis, subordinuotos paskolos, jei investuojama siekiant užmegzti arba palaikyti ilgalaikius tiesioginius investuotojo ir ūkio subjekto, į kurį investuojama, ryšius ir investuojant įsigyta kapitalo dalis suteikia investuotojui galimybę kontroliuoti arba daryti nemažą įtaką ūkio subjektui.

Užsienio investicijos – užsienio valstybių, tarptautinių organizacijų, užsienio fizinių ir juridinių asmenų investicijos Lietuvos Respublikoje.

Valstybinės žemės, skirtos LEZ veiklai įsisavinimas – zonos teritorijoje esančių žemės sklypų ar jų dalies išnuomavimas zonos valdymo bendrovei, vykdomas LEZ pagrindų įstatymo 5 str. 1 d. nustatyta tvarka Vyriausybės nustatytais zonos teritorijos įsisavinimo etapais.

Zonos įmonės statusą turinti įmonė – įmonė, kuriai pagal Laisvosios ekonominės zonos pagrindų įstatymo 7 str. 2 d. zonos valdymo bendrovė yra išdavusi leidimą vykdyti veiklą zonos teritorijoje.

Vertinimo ataskaitos
„Laisvųjų ekonominių zonų
veiklos vertinimas“
2 priedas

Vertinimo apimtis ir metodai

Vertinimo apimtis

Vertinimo tikslas – įvertinti, ar valstybės strategija dėl LEZ sudaro prielaidas, kad jų veikla duotų optimalią pridėtinę vertę.

Pagrindiniai vertinimo klausimai – laisvųjų ekonominių zonų veiklos rodikliai, investicijos į laisvąsias ekonomines zonas ir laisvųjų ekonominių zonų valdymo bendrovių veikla bei jos priežiūra.

Vertinimo subjektas – Ekonomikos ir inovacijų ministerija.

Vertinamas laikotarpis – 2020–2022 m. Siekdami įvertinti pokyčius, naudojome ir 2019 m. duomenis.

Duomenų rinkimo ir vertinimo metodai

Ataskaitos skyrius / poskyris	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
Laisvųjų ekonominių zonų veiklos rodikliai	<u>Dokumentų peržiūra.</u> Nagrinėjome: ● Lietuvos pažangos strategiją „Lietuva 2030“; ● 2021–2030 m. Nacionalinį pažangos planą; ● XVIII Vyriausybės programą, programos nuostatų įgyvendinimo planą; ● 2022–2030 m. ekonomikos transformacijos ir konkurencingumo plėtros programos pažangos priemonę „Gerinti konkurencinę investicijų pritraukimo aplinką“; ● EIM 2022 m. veiklos ataskaitą; ● EIM 2022–2024, 2023–2025 m. strateginius ir metinius veiklos planus; ● Laisvųjų ekonominių zonų pagrindų įstatymą; ● Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Marijampolės, Kėdainių, Šiaulių, Akmenės Laisvųjų ekonominių zonų įstatymus; ● Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Marijampolės, Kėdainių, Šiaulių, Akmenės laisvųjų ekonominių zonų veikimo pagrindų sutartis; ● VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ 2021 metų laisvųjų ekonominių zonų stebėsenos ataskaitą; ● EIM pateiktus raštus (gautus /siųstus) dėl galimybės peržiūrėti zonoms nustatytus veiklos rodiklius; ● Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Marijampolės, Kėdainių, Šiaulių, Akmenės laisvųjų ekonominių zonų konkursų sąlygas ir kriterijus geriausiam zonos verslo planui bei zonos statutui parengti ir steigėjų grupei parinkti; ● EUROSTAT aukštųjų technologijų gamybos pramonės klasifikaciją; ● Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorių (EVRK red. 2). <u>Duomenų analizė.</u> Analizavome: ● EIM, VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ pateiktą informaciją ir duomenis;	Surinkti informaciją ir įvertinti, ar strateginiuose planavimo dokumentuose numatytas laisvųjų ekonominių zonų vystymas, kokios priemonės susijusios su laisvųjų ekonominių zonų vystymu ir plėtra. Surinkti informaciją apie rodiklius nustatytus laisvųjų ekonominių zonų valdymo bendrovių veiklos pagrindų sutartyse ir įvertinti, ar nustatyti veiklos rodikliai yra tinkami, pakankamai ambicingi ir padeda siekti įstatymais keliamų tikslų.

Ataskaitos skyrius / poskyris	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
	● Laisvųjų ekonominių zonų valdymo bendrovių ir LAFEZ pateikti duomenys; ● Valstybės duomenų agentūros duomenis; ● 60 (iš jų 59 atsakiusių) savivaldybių apklausos duomenis; ● EIM, VŠĮ „Investuok Lietuvoje“, laisvųjų ekonominių zonų interneto svetainėse skelbiamą informaciją. <i>Pokalbiai su:</i> EIM, VŠĮ „Investuok Lietuvoje, Laisvųjų ekonominių zonų asociacijos, Lietuvos savivaldybių asociacijos ir Lietuvos pramonininkų konfederacijos atstovais. Palyginamoji analizė ir aprašomoji statistika taikytos vertinant surinktus vertinimo įrodymus.	
Laisvųjų ekonominių zonų veiklos koordinavimas	<u>Dokumentų peržiūra.</u> Nagrinėjome: ● Laisvųjų ekonominių zonų pagrindų įstatymą; ● Investicijų įstatymą; ● Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Marijampolės, Kėdainių, Šiaulių, Akmenės Laisvųjų ekonominių zonų įstatymus; ● LEZ valdymo bendrovių metines ir veiklos 2019–2021 m. stebėsenos ataskaitas; ● Laisvųjų ekonominių zonų verslo planų įgyvendinimo, laisvosiose ekonominėse zonose veikiančių įmonių ir laisvųjų ekonominių zonų valdymo bendrovių veiklos rezultatų stebėsenos atlikimo tvarkos aprašą; ● Kauno, Klaipėdos, Panevėžio, Marijampolės, Kėdainių, Šiaulių, Akmenės laisvųjų ekonominių zonų statusus; ● VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ 2020–2021 m. metines veiklos ataskaitas; ● Investicinio žemės sklypo, iki kurio ribos ir (ar) kurio ribose įrengiama ir (ar) sutvarkoma infrastruktūra, kriterijų ir infrastruktūros iki investicinio žemės sklypo ribos ir (ar) jo ribose įrengimo ir (ar) sutvarkymo ir (ar) investicinio žemės sklypo vystymo valstybės (savivaldybės) lėšomis tvarkos aprašą; ● 2022–2030 m. ekonomikos transformacijos ir konkurencingumo plėtros programos pažangos priemonę „Gerinti konkurencinę investicijų pritraukimo aplinką“; ● Teritorijų, skirtų naujoms investicijoms pritraukti ir esamoms plėsti, vystymo iki 2030 m. planą. <u>Duomenų analizė.</u> Analizavome: ● EIM, VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ pateiktą informaciją ir duomenis; ● Laisvųjų ekonominių zonų valdymo bendrovių ir Laisvųjų ekonominių zonų asociacijos pateikti duomenys; ● Valstybės duomenų agentūros duomenis; ● 60 (iš jų 59 atsakiusių) savivaldybių apklausos duomenis; ● EIM, VŠĮ „Investuok Lietuvoje“, laisvųjų ekonominių zonų interneto svetainėse skelbiamą informaciją. <i>Pokalbiai su:</i> EIM, VŠĮ „Investuok Lietuvoje“, Laisvųjų ekonominių zonų asociacijos, Lietuvos savivaldybių asociacijos ir Lietuvos pramonininkų konfederacijos atstovais. Palyginamoji analizė ir aprašomoji statistika taikytos vertinant surinktus vertinimo įrodymus.	Surinkti informaciją ir įvertinti, ar užtikrinamas laisvųjų ekonominių zonų veiklos koordinavimas atliekant jų veiklos valstybinę priežiūrą ir stebėseną, pritraukiant investicijas į zonas, ar bendradarbiavimas pritraukiant investicijas yra pakankamas.
LEZ teritorijų valdymas ir plėtra	<u>Dokumentų peržiūra.</u> Nagrinėjome: ● Laisvųjų ekonominių zonų pagrindų įstatymą; ● Kauno ir Šiaulių laisvųjų ekonominių zonų įstatymus; ● Laisvųjų ekonominių zonų verslo planų įgyvendinimo, laisvosiose ekonominėse zonose veikiančių įmonių ir laisvųjų ekonominių zonų valdymo bendrovių veiklos rezultatų stebėsenos atlikimo tvarkos aprašą; ● 2021–2027 m. ES fondų investicijų programą;	Surinkti informaciją ir įvertinti, ar laisvųjų ekonominių zonų teritorijose esanti valstybinė žemė ir vystoma infrastruktūra pakankama užtikrinti zonų teritorijos plėtrą ir investicijų pritraukimą.

Ataskaitos skyrius / poskyris	Taikyti duomenų rinkimo ir vertinimo metodai	Tikslas
	● Ekonomikos ir inovacijų ministerijos parengtą Kvietimų teikti projektų įgyvendinimo planus planą 2023–2025 m.; ● Ekonomikos ir inovacijų ministerijos 2021–2022 m. biudžeto ataskaitų rinkinius; ● Laisvųjų ekonominių zonų valdymo bendrovių metines ir veiklos 2019–2021 m. stebėsenos ataskaitą; ● VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ 2021 m. laisvųjų ekonominių zonų stebėsenos ataskaitą; ● Teritorijų, skirtų naujoms investicijoms pritraukti ir esamoms plėsti, vystymo iki 2030 m. planą. Duomenų analizė. Analizavome: ● EIM, VŠĮ „Investuok Lietuvoje“ pateiktą informaciją ir duomenis; ● Laisvųjų ekonominių zonų valdymo bendrovių ir Laisvųjų ekonominių zonų asociacijos pateikti duomenis; ● Valstybės duomenų agentūros duomenis; ● 60 (iš jų 59 atsakiusių) savivaldybių apklausos duomenis; ● EIM, VŠĮ „Investuok Lietuvoje“, Laisvųjų ekonominių zonų interneto svetainėse skelbiamą informaciją. <u>Pokalbiai su:</u> EIM, VŠĮ „Investuok Lietuvoje“, Laisvųjų ekonominių zonų asociacijos ir Lietuvos savivaldybių asociacijos atstovais. Palyginamoji analizė ir aprašomoji statistika taikytos vertinant surinktus vertinimo įrodymus.	

Vertinimo ataskaitos
 „Laisvųjų ekonominių zonų veiklos
 vertinimas“
 3 priedas

Zonų valdymo bendrovių nurodyti prioritetai, kuriais vadovaujasi pritraukiant investuotojus

LEZ	Nurodyti prioritetai
Marijampolės	Marijampolės regiono prioritetai 4M: Maistas-Mediena-Metalas-Mokslas. Ši specializacija pagrįsta stipriausiomis Marijampolės regiono industrijomis, regiono konkurencingumu joms čia vystytis.
Šiaulių ir Kėdainių	Dažnai prioretizuojama tarp teritorijų, t. y. maisto, chemijos, žemės ūkio sektorius orientuojame į Kėdainius, metalo, medienos, plastiko pramonės į Šiaulius, dėl kompetencijų, panašios verslo grandinės regione ir pan. Prioritetai taikomi tik tuo atveju jei sklypu būna suinteresuoti keli investuotojai. Tokiu atveju vertinamas potencialių investuotojų investicijų dydis, sukuriamų darbo vietų skaičius, galima sąveika su vietos įmonėmis ir įtaka regiono ekonomikai.
Klaipėdos	Klaipėda yra pasirinkusi šiuos prioritetus: bioekonomika, plastikai įvairioms pramonės sritims, įrengimų gamyba, elektros automobilių ir su jais susijusių prietaisų, detalių gamyba, pridėtinės vertės logistika.
Panevėžio	Nustatyti prioritetai pagal stipriausias, daugiausiai vertės kuriančias sritis regione: Metalų apdirbimas ir įrengimai; Elektronika ir elektros komponentai; Plastikai ir jo gaminiai; Baldai.
Akmenės	Visgi pagrindiniai šiuo metu Akmenės LEZ veikiantys ir besikuriantys investuotojai yra medienos pramonės sektoriaus įmonės, todėl tam tikrų šio gamybinio sektoriaus veiklos sričių prioretizavimas yra natūralus, kadangi gali padėti greičiau pritraukti naujas investicijas.
Kauno	Neatsakė

Šaltinis – Valstybės kontrolė pagal LEZ pateiktus atsakymus

2023

